GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

ŠTEV. 12
26. III. 1969
LETO VII

TV 15

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

● vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
● vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
● vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
● vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM
DELO

Besede in dejanja

Ideali komunistov

Ideali komunistov naj postanejo ideali delovnih ljudi. Komunisti morajo zato spoznavati pojave v življenju, spoznavati nazore in težnje delovnih ljudi, ker jim bo le to omogočalo, da se bodo vsak dan opredeljevali do njih in jim dajali socialistično usmeritev, kar pa ni vedno enako plavanju proti toku. Neredko pomeni to, da je treba plavati s tokom, le da mora biti v pravi strugi. Ideali komunistov so torej uresničljivi samo v zvezi z življenjem, brez njega so le katekizem. Ideji je treba dati množično bazo, treba jo je, kot pravimo, materializirati. A kaj je to drugega kot tok — in to močan, prodoren, neusahljiv, vseljudski.

Komunist — 14. III. 1969

»Načelnost« po potrebi

Največ odpora so dosedaj zaznamovali pri decentralizaciji sredstev za valorizacijo vojaških pokojnin (nad 85% vojaških upokojencev je udeležencev NOV) in prenosu pristojnosti o borčevskem dodatku na republike.

Resnici na ljubo je treba povedati, da je edino Slovenija, ki je dosedaj največ naredila za varstvo borcev, nedvomno soglašala s tem, da se sistem decentralizacije dosledno izvede in da se na zvezni ravni delo samo koordinira. Vse druge republike, ki so dopuščale, da se z borčevsko pokojnino urejajo tudi zadeve, ki ne sodijo v to področje (kadrovske, socialne, politične) se tokrat zelo zavzemajo za ohranitev centralizma, čeprav so »načelno« za decentralizacijo, kadar jim to ustreza.

Ekonomska politika — 10. III. 1969

»Delovanje« za razcvet obrtništva

Po nalogu preiskovalnega sodnika okrožnega sodišča v Zrenjaninu so zaprli Marijo Milinkov, uslužbenko sekretariata za upravno-pravne zadeve zrenjaninske občinske skupščine in Milovana Protića, upokojenca, bivšega uslužbenca občinske skupščine. Preiskovalni organi zrenjaninskega sekretariata za notranje zadeve trdijo, da sta to dva glavna organizatorja ponarejanj in prodaje obrtniških dovoljenj raznim obrtnikom na tem območju.

Politika ekspres — 15. III. 1969

Le v Kosmetu še po starem...

... Nataliteta (rojstva na 1000 prebivalcev) se v vseh republikah manjša, saj je vsako leto manj rojstev. Leta 1947 je bila v Jugoslaviji še 26,6, v letu 1967 pa samo še 19,5. Tudi v Sloveniji je padec natalitete občuten, saj je bila v letu 1947 še 21,7, v letu 1967 pa komaj še 18,1. Edino v Kosmetu je nataliteta vse od leta 1947 dalje skoraj na isti ravni.

Delavska enotnost — 15. III. 1969

Tabela solidarnosti

Kakšna je bila pomoč posameznih republik po potresu prizadetim v Črni gori (v starih dinarjih):

Srbija	556,998.400
Črna gora	141,612.000
Bosna in Hercegovina	122,861.870
Hrvatska	109,111.600
Makedonija	77,686.390
Slovenija	24,948.850

NIN — 5. III. 1969

Milijonarji na nasipu

Na seznamu milijonarjev v občini Lazarevac, ki so lani zaslužili več kot 20.000 dinarjev, so se pojavili tudi trije čuvaji beograjske vodne skupnosti v Velikih Crljenih.

Nobeden od teh treh milijonarjev nima niti osnovne šole, a njihovo delo je — varovati nasip.

Politika ekspres — 15. III. 1969

Pametne stvari — lepo in privlačno

Očitno je, da je včasih pomembno, kako poveš, kot pa kaj poveš. To je stara izkušnja, ki se vleče v naš čas iz antike. To najbrž ni prav. Odločilni bi morali biti argumenti, ne glede na barvo besed, s katerimi so povedani. A na to bo treba še čakati, to sodi v graditev nove družbe, dotlej pa se bomo morali bolj potruditi, da bi pametne stvari povedali lepo, privlačno.

Komunist — 17. III. 1969

Indeks cen

Cene na drobno so v januarju v primerjavi s poprečnimi cenami v lanskem letu najbolj narastle v Novem mestu, in sicer je njihov skupni indeks 106, sledi Maribor z indeksom 105,1, Ljubljana s 104,5 in na zadnjem mestu je med štirimi mesti, v katerih opazuje Zavod SR Slovenije za statistiko cene na drobno, Koper, z indeksom 103,9.

Gospodarski vestnik — 14. III. 1969

Negativen selitveni saldo

Čisto naravno je, da so bile pri nas, kljub najrazličnejšim omejitvam tudi v vseh povojnih letih — še prav posebno pa v zadnjih desetih letih — stalno prisotne težnje po trajnem ali vsaj začasnem izseljevanju in seveda zaposlovanjem v tujini. Od leta 1953 do 1967, ko imamo na voljo ustrezne podatke, se je iz tujine priselilo v našo državo 19.152, izselilo pa kar 351.391 oseb, kar pomeni, da ima naša država do tujine negativen selitveni saldo, ki znaša 332.239 prebivalcev.

Teorija in praksa — št. 3 — 1969

S SEJE REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE

Nedotakljive pravice

Čeprav so na seji republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki ji je 20. marca predsedoval Franc Leskošek-Luka, imeli na dnevnem redu samo tri točke, se je razprava o njih kar precej zavlekla.

Najprej so obravnavali zaključni račun republiškega odbora za leto 1968. Iz podatkov tega je videti, da je odbor imel lani 1,951.773 dinarjev dohodkov, izdatki pa so znašali 1,901.352 dinarjev.

Iz poročila nadzornega odbora izhaja, da je zaključni račun povsem v redu, da je finančno poslovanje vzorno in vredno pohvale. Predvsem je nadzorni odbor pohvalil dobro ureditev zadeve Strunjan, kjer je sedaj poslovanje v najlepšem redu. Le k prodaji doma v Gozd Martuljku je imel nadzorni odbor nekaj pripomb in menil, da ni bil ravno dobro prodan. Predlagal je tudi naj bo v prihodnje plan dela republiškega odbora izdelan povsem v skladu s potrošnjo finančnih sredstev.

Na predlog nadzornega odbora je nato predsedstvo sklenilo razliko sredstev med lanskimi dohodki in izdatki razdeliti: 50 odstotkov na sklad za investicije in 50 odstotkov na sklad skupne uporabe. Nato je sprejelo tudi obračun za leto 1968 v celoti in sklenilo v prihodnje vabiti na svoje seje tudi nadzorni odbor.

Sicer je bila na dnevnem redu tudi obravnava razdelilnika sredstev stanovanjskega sklada republiškega odbora za kmete-borce, toda po zelo stvarni razpravi, ob deljenih mišljenjih, so sklepanje o tej razdelitvi odložili in bodo o njej ponovno razpravljali, ko bo skupščina SR Slovenije sprejela odlok o načinu in pogojih za uporabo sredstev, zbranih s prispevkom za graditev stanovanj za udeležence NOV.

Čeprav je bila na dnevnem redu le še točka razno, so člani predsedstva obravnavali še stališča, ki naj jih ZZB NOV Slovenije zavzame do osnutka novega temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Plod živahne razprave o tej zadevi so bili tile sklepi:

Predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV meni, da v Sloveniji ni potreben poseben svet oziroma sekretariat za zadeve borcev, ker se po dosedanjem sistemu uspešno urejajo vse zadeve udeležencev NOB.

Dosedanje pravice udeležencev NOB morajo ostati nedotaknjene, ne glede nato, ali bodo zajeté v temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju ali pa v posebnem zakonu.

Zavzeli so tudi stališča do nekaterih podrobnosti v osnutku zakona, predvsem do obstoječih pravic pri predčasnem upokojevanju borcev. Naglasili so tudi, da je treba pri spremembah in dopolnitvah zakona o dodatku za zaposlene borce upoštevati tudi tiste primorske udeležence NOB, ki jim je priznan staž borcev, če so vstopili v NOV pred 13. 10. 1943. Beseda je stekla tudi o zakonu o priznavalninah.

Pred koncem seje so člani predsedstva zvedeli še to, da pripravena skupščino potekajo v najlepšem redu.

V. M.

5% zvišanje invalidskih dodatkov

Zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko je svoji seji 17. marca sprejel v skladu s svojimi zakonskimi pooblastili odlok, po katerem se določene oblike varstva vojaških vojnih invalidov, in sicer dodatek za nego in pomoč, ortopedski dodatek in posebni invalidski dodatek povečujejo za 5 odstotkov, z veljavnostjo od 1. januarja letos. Ta ukrep predstavlja redno valorizacijo omenjenih prejemkov, ki se na ta način usklajajo z gibanjem lanskoletnih življenjskih stroškov.

Dodatek za nego in pomoč, ki pripada najtežjim invalidom bo znašal letos 550 din mesečno namesto dosedanjih 524 din. Brez letošnjega povečanja znaša ortopedski dodatek od 80 do 190 din mesečno in je odvisen od stopnje invalidnosti, poseben invalidski dodatek, ki pripada otrokom padlih borcev med šolanjem, pa se giblje v razponu od 20 do 400 din mesečno (brez letošnjega povečanja).

Za valorizacijo teh treh oblik invalidskega varstva je v zveznem proračunu že zagotovljenih 35 milijonov din, kar je za 10 odstotkov več kakor lani.

Zvezni svet za zdravstvo bo predlagal zveznemu izvršnemu svetu, naj sprejme sklep, po katerem naj bi se osnova za določanje zveznega dodatka za borce povečala od sedanjih 800 na 860 din mesečno. Tudi to povečanje naj bi veljalo od 1. januarja dalje. To povečanje spada prav tako med zakonske obveznosti o rednem usklajanju dodatkov za borce s splošnim jugoslovanskim povprečjem osebnega dohodka. Lani je znašalo to povprečje po uradni statistiki 862 din. Republike bodo seveda lahko povečale tudi novi znesek dodatka za borce, vendar bodo morale razliko nad tistim, kar jamči federacija (860 din), prispevati iz lastnih sredstev.

Zvezni svet za zdravstvo je danes obravnaval tudi predlog sabora Hrvatske, po katerem naj bi povečali družinske invalidnine od sedanjih 12 na 100 din mesečno. V razpravi, ki je imela bolj značaj strokovnega mnenja, so opozorili na poprejšnja načelna stališča o tem, naj te zadeve ne bi reševali z linearnim povečanjem te oblike varstva družin borcev. Ta oblika je namreč že zgubila svoj prvotni namen in zdaj služi v glavnem kot osnova za pridobivanje drugih pravic.

PRED TRETJO SKUPŠČINO ZZB NOV SLOVENIJE

Mednarodno sodelovanje

Mednarodno sodelovanje bivših borcev sodi med pomembne dejavnosti zveze združenih borcev NOV Jugoslavije, zato je tudi prispevek republiškega odbora ZZB NOV Slovenije k tej dejavnosti precejšen. In prav o tem je v poročilu republiškega odbora za tretjo skupščino ZZB NOV Slovenije priobčen zgoščen, toda vsebinsko bogat pregled te dejavnosti v razdobju od 1965 do 1968.

V tem času je republiški odbor okrepil stike in sodelovanje z zamejskimi borčevskimi in odpornIškimi organizacijami. Pri tem se je vključil tako v program zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije pa tudi v program republiške konference SZDL ter v zamejske stike nekaterih občinskih odborov ZZB NOV Slovenije.

Zvezni odbor sodeluje na mednarodnem območju v glavnem s Svetovno federacijo bivših borcev (FMAC), z Mednarodno federacijo odporniških gibanj (FIR) in nacionalnimi organizacijami bivših borcev. To aktivnost dopolnjuje republiški odbor s sodelovanjem z lokalnimi organizacijami, predvsem s tistimi v neposrednem zamejstvu, udeležuje pa se tudi manifestativnih srečanj nekdanjih internirancev ob mednarodnih svečanostih v nekdanjih koncentracijskih taboriščih.

Spričo tega, ker se je mnogo protifašističnih borcev iz Italije in Avstrije borilo na našem območju proti skupnemu sovražniku, je bilo tudi sodelovanje z organizacijami borcev in odporniških gibanj teh dveh dežel najživahnejše. Stiki z ZSSR pa so rezultat tradicij, ker so sovjetski državljani sodelovali v NOV in PO Slovenije.

Povsem odprti jugoslovansko-avstrijska in italijanska meja omogočata tudi neposredno sodelovanje obmejnih pokrajinskih borčevskih in odporniških organizacij. Zato je prišlo tudi do sodelovanja nekaterih občinskih odborov ZZB NOV, ki so vabili predstavnike zamejskih odporniških organizacij Italije (ANPI) in Avstrije na razne proslave partizanskih enot in druge svečanosti. (npr. Nova Gorica, Koper, Ajdovščina, Radovljica, Tržič, Kranj, Kamnik, Maribor, Celje, Murska Sobota, Črnomelj, Metlika, Ribnica, Ljubljana). Prav tako je bilo pomembno sodelovanje na prireditvah ANPI v Italiji (Bazovica, Trst, Gorica, Videm, Čedad): občinski odbori ZZB NOV sodelujejo tudi na vsakoletnih svečanostih ob dnevu mrtvih v Gonarsu, Viscu, Grazu, Celovcu, Šarvarju itd.

Pri mednarodnem sodelovanju bivših borcev ne gre prezreti, da je to dovedlo do pobratinskih stikov z raznimi mesti. Tako so bila poleg pobratenja med Ljubljano in Pesarom (Srednja Italija) v tem razdobju sklenjena pobratimstva med mesti Ronchi (provinca Gorica) in Metliko (kjer je bila ustanovljena italijanska garibaldinska brigada Fontanot) med Arcevio (provinca Ancona) in Ribnico (s sodelovanjem internirancev iz Ribnice v italijanski partizanski četi) med francoskim mestom St. Marie-Aux-Mines in Tržičem, (ker je bilo v Podljubelju taborišče francoskih internirancev, podružnica taborišča Mauthausen), med mestoma Kranj in Železno kapijo in med Škofjo Loko ter Selami v Avstriji.

V razdobju 1965 do 1968 so zabeležili tele stike:

SR Slovenijo je obiskalo skupno 1971 oseb iz vrst tujih organizacij borcev: iz Italije, Avstrije, Francije, ČSSR, Bolgarije, SSSR, Belgije, Poljske, Holandije, ZR Nemčije, NDR ter Nove Zelandije in Kanade.

Tuje države je obiskalo 3169 članov ZZB NOV: Italijo, Avstrijo, ZR Nemčijo, Poljsko, SSSR, Holandijo, NDR, Bolgarijo, ČSSR, Francijo in Madžarsko.

Kot gostje zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so obiskale Slovenijo delegacije odporniških organizacij iz Francije, SSSR, ZR Nemčije in NDR.

V delegacijah zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so bili v zamejstvu tudi predstavniki republiškega odbora Zveze združenj borcev in to v Franciji, Italiji, SSSR, ZR Nemčiji, NDR, ČSSR, Avstriji in Poljski.

V gosteh republiškega odbora so bile delegacije iz Avstrije, Italije, SSSR, Nove Zelandije in Kanade. Delegacije republiškega odbora pa so obiskale Italijo, Avstrijo, Poljsko in ZR Nemčijo.

Vsi obiski so bili dobro pripravljeni in so imeli izčrpne programe, v katerih so sodelovali tudi občinski odbori ZZB NOV. Naglasiti je treba tudi to, da je večina teh stikov imela delovni značaj in so na njih obravnavali konkretne in aktualne zadeve, ki zanimajo obe strani organizacij bivših borcev.

Bilanca mednarodnega sodelovanja ZZB NOV Slovenije je vsekakor dobra. Pri tem pa ne gre prezreti, da je veliko število borcev, ki so obiskali tuje dežele treba prišteti med obiskovalce nekdanjih koncentracijskih taborišč.

V. M.

Dogodki tedna

V Ljubljani je bila četrta seja CK ZK Slovenije. Na njej so obravnavali dejavnost komunistov po kongresu, sklepali o poslovniku za delo CK in razpravljali o izhodiščih za financiranje dejavnosti ZKS v letošnjem letu. V zvezi s tem je CK razpravljal tudi o predlogu za razširitev naklade ter financiranje slovenske izdaje »Komunista« iz članarine. Na seji so bili prisotni tudi predsedniki medobčinskih svetov ZKS.

V Budimpešto je odpotoval član ZIS dr. Milivoje Rukavina, ki se je z jugoslovanskim veleposlanikom na Madžarskem Gezo Tikvickim udeležil slovesnosti ob 50-letnici razglasitve madžarske sovjetske republike. Na povabilo CK madžarske socialistične delavske partije, naj se udeleži jubilejne proslave v Budimpešti, pa se ni mogla odzvati ZKJ, ker delegacija madžarske partije ni sodelovala na 9. kongresu ZKJ in proslavi ob 50-letnici ustanovitve KPJ.

V Maracaibu v Venezueli se je pripetila doslej najhujša letalska nesreča na svetu, ki je terjala 160 življenj. Predvidevajo, da bo žalostna bilanca še hujša, kajti 100 prebivalcev porušenih hiš, na katere so padle razbitine letala, je v zelo kritičnem zdravstvenem stanju.

Italijanski zunanji minister Pietro Nenni bo obiskal Bolgarijo. Povabilo mu je izročil bolgarski veleposlanik v Rimu, Teolov. Ta je bojda Nenniju razložil tudi prizadevanje svoje vlade za uspostavitev ozračja dobrega sosedstva držav balkanskega polotoka in za krepitev miru. Kakor izjavljajo v krogih, ki so blizu italijanskemu zunanjemu ministrstvu, je bolgarski diplomat govoril tudi »o nekaterih podrobnostih v zvezi z makedonskim vprašanjem«.

V zelo čudnih okoliščinah je 25. februarja letos izgubil v Kölnu življenje svetovalec sovjetskega veleposlaništva Jurij Voroncov, in sicer v avtomobilski nesreči. Zahodnonemško notranje ministrstvo o tej zadevi ni podalo nobene izjave vse dotlej, ko je zahodnonemška revija »Der Spiegel« objavila o tem malce senzacionalen članek. Po izjavah predstavnika bonskega notranjega ministrstva je bila zahodnonemški obveščevalni službi že od samega začetka znana vloga Jurija Voroncova — menda je od avgusta 1966 vodil mrežo sovjetskih obveščevalcev v ZR Nemčiji. Z njim v zvezi je tudi znana vohunska afera s številnimi samomori.

SZ in ZDA si bosta baje pomnožili svoje diplomatske stike z dvema novima konzulatoma. SZ bi želela imeti konzulat v San Franciscu, ZDA pa v Leningradu. Poleg sedanje neposredne telefonske zveze med Washingtonom in Moskvo, znane kot »rdeči telefon«, sta med Belo hišo in Kremljem vzpostavljeni dve novi neposredni telefonski zvezi. Prva bo povezovala ameriško ministrstvo za zunanje zadeve z veleposlaništvom v Moskvi, druga pa sovjetsko veleposlaništvo v Washingtonu z zunanjim ministrstvom v Moskvi.

V vodah vzhodnega dela Sredozemlja med južnima obalama Turčije in Rodosa so se začeli manevri pomorskih in letalskih sil petih držav članic atlantskega pakta. V manevrih sodelujejo rušilci ZDA, Velike Britanije, Italije, Grčije in Turčije. Trajali bodo do 28. marca. Področje za manevre niso izbrali slučajno. Spričo čedalje ostrejše krize na Srednjem vzhodu, pravijo, hoče atlantski pakt demonstrirati pripravljenost za preprečitev razvoja dogodkov na Srednjem vzhodu, če bi se razvijali nasprotno od želja atlantskega pakta.

V Kairu so podpisali sporazum za pet let o znanstvenem in tehničnem sodelovanju med ZAR in Jugoslavijo. Poleg izmenjave znanstvenih in tehničnih izkušenj ter dokumentov predvideva sporazum tudi ustanovitev skupnega znanstvenega sveta obeh držav, ki bo izdeloval letne programe o sodelovanju in skrbel za izvajanje sporazuma.

Od 20. marca naprej niso več potrebni vizumi v turističnem prometu med Jugoslavijo in ZR Nemčijo. To je pred dnevi objavil uradni list zahodnonemške vlade. Za potovanje v eno ali drugo državo bo zadostoval potni list, bivanje brez vizuma pa bo v eni ali drugi državi lahko trajalo do treh mesecev.

V Pekingu so podpisali novi jugoslovanski-kitajski sporazum o trgovini in plačevanju, ki predvideva, da bi izmenjava potekala na temelju konvertibilnega obračuna.

Kot je znano, so se nedavno v Budimpešti sestali najvišji partijski in državni voditelji držav članic Varšavskega sporazuma. Značilnost tega sestanka je bila na eni strani nekakšna uradna »odprtost«, saj so začetku sestanka lahko prisostvovali novinarji in televizijski snemalci. Na drugi strani pa je bila značilnost tega sestanka v njegovi kratkosti in pozivu vsem deželam Evrope, da naj okrepijo napore za sklic konference o varnosti in sodelovanju.

Na otoku Anguilla v Karibskem morju je znova zaplapolala britanska zastava, odkar se je izkrcal bataljon britanskih padalcev in odred britanske mornarice, pri čemer niso naleteli na večji odpor. Skupno z britanskimi silami je prispel tudi Anthony Lee, ki bo komisar tega majhnega uporniškega otoka. Splošno mnenje je, da se Britanija smeši v svetu s to »invazijo«. Mnogi se čudijo velikosti vojaške pošiljke, s katero naj bi Britanija zadušila upornike med 6000 črnimi prebivalci, kolikor jih živi na tem otoku, medtem ko ni ničesar storila za osvoboditev Južne Rodezije izpod režima Iana Smitha.

Zunanjepolitični odbor belgijskega parlamenta je soglasno pristal na pogovore med državami atlantskega pakta in varšavskega sporazuma. Do tega glasovanja je prišlo, ker so članice varšavskega sporazuma v Budimpešti predlagale, naj bi sklicali konferenco o evropski varnosti. Zunanjepolitični odbor se je zavzel za to, da morajo evropske članice atlantskega pakta biti pri tem enak partner z ZDA.

Kljub temu, da še ni natančno znano, kdaj bo IX. kongres KP Kitajske, politični krogi domnevajo, da bo prej ko ne že aprila ali maja. LR Kitajska namreč letos praznuje tudi jubilejno leto svojega obstoja in sicer 20-letnico. Zadnji kongres kitajske KP je bil pred 13. leti in v tem času je LR Kitajska doživljala hude notranje pretrese, katerih zaključek in krona je bila »kulturna revolucija«. Po kitajskem mišljenju bo IX. kongres KP Kitajske »ustanovni« kongres, na katerem bi dokončno potrdili Maovo učenje kot temelj kitajske politične misli.

Kitajski partijski dnevnik »Žen Min Ži Bao« je objavil srdito kritiko sovjetskih teorij o mednarodni diktaturi in omejeni suverenosti, ki so jih v kitajski javnosti prvič omenili nedavno. Te teorije imenuje časopis »fašistične« in pravi, da so »poskus obrambe sovjetske agresivne dejavnosti«.

ZDA in ZSSR sta se dogovorili za proceduro na konferenci o razorožitvi, ki se je po osemmesečni prekinitvi začela pred dnevi v Ženevi. Za proceduro so se dogovorili na sestanku vodij delegacij obeh držav Gerarda Smitha in Alekseja Roščina.

Nova predsednica izraelske vlade Golda Meir je na prvi seji svoje vlade izjavila, da je pripravljena odpotovati v Aman na razgovore z jordanskim kraljem Huseinom, vendar pa je to odvisno od Huseina. »Pripravljeni smo se pogovarjati s kralji, predsedniki in celo s predsedniki vlad,« je izjavila 70-letna Golda Meir.

Kairski list »Al Ahram« poudarja, da sedanji pogovori med predsednikom Naserjem in kraljem Huseinom pomenijo »eno izmed poslednjih faz za osvoboditev zasedenega arabskega ozemlja«.

Nekaj misli o pomoči kmetom-borcem

Dandanes se ukvarja in preživlja s kmetijstvom več kot četrtina slovenskega prebivalstva. Med to četrtino je (po podatkih popisa) 18.917 kmetov, ki so bili aktivni udeleženci NOV (sèm seveda niso všteti padli in v povojnih letih umrli).

Kadar govorimo o kmetih-borcih v luči sedanje družbeno-gospodarske problematike, moramo to kategorijo opredeliti natančneje. Imamo namreč kmete-borce, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti niso več zmožni obdelovati zemlje in sploh kmetovati ter se vključevati v sodobno, često kaj brezobzirno gospodarsko življenje. Takim kmetom pritiče vse tisto kakor drugim borcem, ki so se zaradi delovne nezmožnosti znašli v kočljivem položaju: socialna pomoč, priznavalnina, urejeno zdravstveno zavarovanje. Takim kmetom-borcem ogromno pomenijo tudi štipendije za njihove otroke, ki želijo doseči kvalifikacijo. (Največ pomoči potrebnih kmetov-borcev je v revnejših predelih, kjer od zemlje ni mogoče kdo ve kaj pričakovati, niti je ni mogoče prodati.)

Za vse druge kmete-borce, t.j. vse tiste, ki so delazmožni in lahko kmetujejo, pa je bolj važno, kaj daje družba kmetu nasploh, oziroma, ali je kmet v enakopravnem položaju z drugimi proizvajalci v tej družbi. Gre za odnos, ki se izraža z neracionalno porazdeljenimi davki, z neurejenimi možnostmi nabave umetnih gnojil in kmetijskih strojev, s pičlimi možnostmi najemanja kreditov za kmetijske in gospodinjske stroje ter za popravila in graditev gospodarskih poslopij, ki pomenijo kmetu obratna sredstva. Te stvari so za kmete-borce prav tako težavne kot za vse druge kmete.

V minuli vojni je kmetu omogočal njegov stan, da je neprimerno več koristil borcem za svobodo kot npr. nekdo, ki je vztrajal na svojem delovnem mestu kot uradnik. Kmetje so bili partizanski vojski zaledje, ki ji je dajalo osnovo za življenje. Ta osnova je bila delo njihovih rok, kajti če je hotel kmet dati vojski vola, ga je moral zrediti.

Sicer pa je bila med zadnjo vojno naša vas v pretežni meri partizanska. Zato je pretirano ločevanje na kmete-borce in druge kmete po navadi dvorezno in lahko vaško skupnost po nepotrebnem razcepi.

Oglejmo si zdaj posamezne primere kmetov, ki imajo naziv kmeta-borca.

Kmečki fantje so bili tako rekoč jedro partizanske vojske. Borili so se predvsem zato, ker so pričakovali, da bodo po vojni živeli bolje. Ko je bila domovina osvobojena, so mnogi izmed njih ostali v raznih ustanovah in po pisarnah, redki izmed njih so se prekvalificirali, zato je bilo povsem logično, da jih je nadaljnji družbeni razvoj s svojimi zahtevami potisnil vstran in da so se morali vrniti nazaj na vas. Za te kmete-borce se v 24 letih po vojni ni dosti spremenilo, premiki, do katerih je prišlo v mestih, so se jih komaj dotaknili. In ker jim kmetovanje ni dalo boljšega življenja, vidijo izboljšanje v denarni pomoči od družbe.

Partizanska vdova se ob družinski invalidnini (ki je za svoj namen obasolutno premajhna, ne glede na socialno stanje kmečke žene) nerada spominja preteklosti. Podobno bi lahko rekli za vse žrtve fašističnega nasilja, pa najsi so bili ljudje izseljeni ali so jim bili izropani in požgani domovi. Kot bivši borci so ti ljudje najmileje povedano — vdani v usodo.

Večkrat slišimo in govorimo o partizanskih hišah. Toda — kot še rečeno — je bila naša vas v pretežni meri partizanska. Sploh pa je namen naše družbene skupnosti, da se naša vas dvigne kot celota. Njena osnovna naloga je namreč, da v mirni dobi pridela čimveč hrane zase in za trg, v vojnem času pa, da je zmožna prehraniti vseljudsko vojsko.

Partizanski krajі so praviloma — ne slučajno — pasivni kraji, npr. Kozjansko, Cerkljansko, Dolenjska, Bela krajina. Ti kraji so bili v minuli vojni naravna zatočišča osvobodilne vojske in bi bili prav tako v morebitni novi vojni. Prav ti kraji pa so glede na sedanjo stopnjo družbenega razvoja najbolj zaostali, oziroma najbolj pozabljeni in zapostavljeni. Odnos do njih bi bilo nujno treba spremeniti, saj pomeni pomoč, oziroma oddolžitev tem krajem hkrati krepitev vsesplošne obrambne moči dežele.

Kmete-borce, ki so nezmožni za delo in pridobivanje (bivše partizane, partizanske vdove, žrtve fašističnega nasilja itd.) bi bilo treba izenačiti z ostalimi tako, da bi vsak izmed njih dobil od družbe minimum za človeka dostojno življenje. Za kmeta-borca, ki je delazmožen, pa je perspektiva drugačna. Tak kmet želi živeti od dela svojih rok, od svojega kmečkega gospodarstva — uspešno pa bo gospodaril le tedaj, če je vsa vas na poti napredka: če ima cesto, vodovod, šolo, zdravnika, zadrugo z urejenim odkupom in pospeševalno službo. V zaostalih vaseh, ki so prepuščene same sebi, pa tudi kmet-borec kljub olajšavam komaj rine naprej.

In če država priznava, da je odročne, pasivne kraje potrebovala in da jih utegne še kdaj potrebovati — potem naj da sredstva za njihov obstoj in napredek. Investicije pa bi morale biti smotrne, tako da bi dvignile celotno vas. Potem bi se zdravi, delazmožni kmetje-borci lahko uveljavili predvsem kot napredni kmetovalci, ki bi zmogli za davke, prispevke za pokojninsko zavarovanje, šolanje otrok itd. ter se znebili mentalitete socialnih podpirancev, ki je za mlajši rod tako odbijajoča. Treba je namreč misliti tudi na to, da bi bilo zelo napačno, če bi kmetije ostale brez naslednikov — le-tem pa je potrebna perspektiva, da bodo od kmetovanja lahko živeli oziroma, da bodo živeli bolje od njihovih prednikov.

Posameznikom, zlasti najbolj zaslužnim, bi bilo treba olajšati položaj s priznavalninami. Tistim, ki od zemlje in dela na njej ne morejo več živeti (zaradi bolezni onemoglosti, starosti), pa glede na zakonska določila ne bi mogli dobivati priznavalnine, je dolžna občina dajata socialno podporo. Dalje bi bilo treba zvišati pokojnine partizanskim vdovam in povečati mesečne zneske, ki jih dobivajo starši za padle otroke.

Zdravstveno zavarovanje naše vasi ni zadovoljivo urejeno ne za kmete-borce ne za kmete sploh. Prečesto so potrebni klimatskega zdravljenja prav bivši borci, vendar to zdravljenje pripada le tistim, ki imajo status borca pred 9. 9. 1943. Ta stroga razmejitev prav gotovo ni objektivna, saj imamo kmete, ki so za NOB ogromno žrtvovali, pa vendar iz tega ali onega razloga nimajo uradnih odločb o udeležbi v NOB pred omenjenim datumom.

Ugodni krediti kmetom-borcem za obnovo stanovanjskih poslopij pomenijo izdatno pomoč naši vasi, zlasti v pasivnih krajih — v zadnjih letih si je na ta način adaptiralo poslopja nad 3000 kmetov. Vendar so posamezniki to pomoč odklonili, pa ne iz špekulantskih razlogov, temveč zato, ker se bojijo, da posojila ne bodo mogli odplačati.

Naj torej sklenem z mislijo, ki sem jo nakazala že na začetku: tisti kmetje-borci (tj. vsi, ki spadajo pod ta široki pojem), ki ne morejo obdelovati zemlje in od nje živeti, naj bi dobivali izdatno socialno pomoč. Vsem drugim pa bo družba najbolj pomagala, če jim bo omogočila, da si bodo ustvarili dostojno življenje z delom svojih rok, in če bo njihovo delo vrednotila enako kakor delo vseh drugih proizvajalcev.

NEŽA MAURER

ZAČETEK PIONIRSKEGA POHODA »BRATSTVA IN ENOTNOSTI«

V Beli krajini, deželi zlatih src

Januarja je minilo petindvajset let, odkar je s Suhorja v Beli krajini krenila na svoj zgodovinski pohod 14. divizija. Praznovanju odraslih se letos pridružujejo tudi naši najmlajši z množičnim pohodom od Suhorja prek Hrvaške do Velenja, kjer bo 10. maja sklepna prireditev. Na pohodu, ki bo trajal petdeset dni, si bodo pionirji predajali spominski dnevnik in prapor pohoda ter s tega dolgega popotovanja poslali pozdravno pismo tudi predsedniku Titu. Organizatorji predvidevajo, da se bo te veličastne akcije, v kateri sodelujejo pionirji 24 občin — 12 iz Slovenije in 12 iz Hrvaške — udeležilo okrog 40.000 pionirjev. Pohod, ki bo ena najmnožičnejših prireditev iz programa Jugoslovanskih pionirskih iger v tem letu, je organizirala Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Pionirji in borci, dobrodošli v Suhorju!

Začetek pohoda slovenskih in hrvaških pionirjev po poti Štirinajste, ki ga je pripravila občina Metlika, je bil 22. marca na Suhorju, od koder je pred petindvajsetimi leti krenilo na pot 1.112 borcev Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade. Slavnosti so prisostvovali predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka, podpredsednik republiške skupščine dr. Jože Brilej, predsednik republiške konference SZDL Janez Vipotnik, številni borci Štirinajste, predstavniki slovenske in hrvatske zveze prijateljev mladine, pionirji in drugi gostje. Jutro, ki jih je pozdravilo na Suhorju, ni bilo takšno, kakršnega so si želeli. Čeprav že drugi dan koledarske pomladi, je bilo hladno in snežinke so naletavale — bilo pa je to jutro, ki je živo spominjalo na 6. januar 1944!

Želimo le, da bi poznali svoj narod

»Zbrali smo se, da bi proslavili pomemben dogodek iz naše polpretekle zgodovine, kakor tudi dogodek, ki je ozko povezan s prvim in sicer začetek pionirskega pohoda po poteh Štirinajste«, je na partizanskem mitingu, ki so ga pripravili učenci tamošnjih osnovnih šol, dejal polkovnik Miha Butara-Aleks in v nadaljevanju govora poudaril: »Mi, ki smo se pred petindvajsetimi leti udeležili pohoda Štirinajste, in vsi tisti, ki smo sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, ne želimo, da bi se morali tudi vi z orožjem v rokah boriti za svobodo in za očuvanje pridobitev NOB in socialističnega samoupravnega družbenega reda. Želimo le, da bi spoznali in poznali svoj narod, njegovo preteklost in bogate borbene izkušnje, da bi spoznali, ko-

Nadaljevanje na str. 11

Poziv

Vdove in starši padlih borcev, ki po dosedanjih predpisih invalidske zakonodaje niso mogli uveljaviti pravice do družinske invalidnine, naj se javijo pri invalidskih referentih občinskih skupščin. Njihovi podatki so potrebni zveznemu sekretariatu za zdravstvo in socialno politiko.

Besede naših dopisnikov

Uspela skupščina borcev za severno mejo

V nedeljo, 9. marca dopoldne, so se zbrali v sejni dvorani Republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije na jubilejni skupščini ob 50. obletnici bojev za severno mejo 1918/1919. Prišli so skoraj iz vseh predelov Slovenije, iz Gorenjske, Dolenjske, Štajerske, Prekmurja, Mežiške doline in celo iz Posočja.

Jubilejne skupščine sta se udeležila tudi predsednik Republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Franc Leskovšek Luka in pomočnik republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo, Just Miklavc, ki so ju zbrani delegati toplo pozdravili.

Skupščino je začel predsednik republiškega odbora Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo, dr. Maks Pohar iz Maribora. Po izvolitvi organov skupščine je delovni predsednik, tov. Lojze Ude dal bsedo predsedniku rep. odbora dr. Poharju, ki je uvodoma poudaril veliko vlogo naše države v mednarodni politiki in ostro obsodil agresivno politiko nekaterih držav, ki stalno ogrožajo mirno sožitje med narodi in mir na svetu. V drugem delu svojega govora pa je navzočim predočil uspešno delo organizacije v lanskem jubilejnem letu. Nič manj kot 22 jubilejnih proslav ob 50. obletnici bojev za severno mejo je bilo lani širom po Sloveniji. Marca lani je bil pod okriljem republiškega odbora ustanovljen poseben republiški pripravljalni odbor za proslavo tega jubileja. Odbor je imel veliko dela, toda tudi lepe uspehe. Pokroviteljstvo nad osrednjo proslavo v Ljubljani in glavno proslavo v Mariboru, ki sta bili lani v novembru, je prevzel predsednik Rep. odbora Zveze združenj borcev NOV, Franc Leskošek Luka, ki je takrat razvil in izročil odboroma v Ljubljani in Mariboru lepi zastavi, na katerih je napis: »Za veličino domovine.«

Največji uspeh, ki ga je organizacija dosegla, pa je zakon o borcih za severno mejo 1918/1919, ki ga je naša slovenska skupščina izglasovala lani novembra. Vimenu borcev za severno mejo, ki bodo deležni ugodnosti po tem zakonu, se je dr. Pahor ob zaključku zahvalil naši ljudski oblasti, ki je dala tem za našo domovino zaslužnim borem na njihova stara leta zasluženo priznanje. Nato je podal poročilo I. podpredsednik, tov. Lojze Ude, ki je prikazal lanske jubilejne proslave borcev za severno mejo v luči propagande. Nasljednji govornik, II. podpredsednik Fran Staudekar, se je dotaknil predvsem prizadevanj za dosego čim boljših ugodnosti v zakonu o borcih za severno mejo. Velika zasluga za to gre predvsem predvsem predsedniku rep. odbora ZZB NOV Francu Leskošku Luki, sekretarju Stanetu Bizjaku, posebno pa pomočniku Republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo Justu Miklavcu.

Poročilo, ki ga je nato podal tajnik France Kristan je vsebovalo podatke o številu članstva, ki šteje sedaj okrog 2.200 borcev, dalje, številu podeljenih priznavalnin, ki jih prejemajo borci za severno mejo s strani občinskih skupščin, številu sej in sestankov, številu obravnavanih spisov, itd.

Blagajniško poročilo je podal tov. Jože Hlebec, temu pa je sledilo poročilo nadzornega odbora, ki ga je podal tov. Slapernik.

V razpravi so se delegati zanimali predvsem za izvajanje zakona o borcih za severno mejo. Občinske komisije borcev za severno mejo, pri katerih sedaj borci za severno mejo vlagajo prijavnice, imajo polne roke dela, še več pa referati varstva invalidov in borcev NOV pri Občinskih skupščinah. Največ dela pa ima še več ga bo imela republiška komisija zveze borcev za severno mejo, ki bo morala v skladu z določili zakona dajati omenjenemu referatu pri Občinskih skupščinah mnenje o upravičenosti vsakega prijavljenca do ugodnosti po zakonu. Pričakujejo, da bodo v glavnem delo končali šele proti koncu avgusta letos.

Po razrešnici staremu je bil izvoljen nov odbor, v katerega so bili izvoljeni v vodstvo dosedanji funkcionarji, in sicer za predsednika dr. Maks Pohar iz Maribora, za I. podpredsednika Lojze Ude, za II. podpredsednika Fran Staudekar, za tajnika France Kristan in za blagajnika Jože Hlebec, razen teh pa v upravni odbor nanovo še 8. članov. Za predsednika nadzornega odbora je bil izvoljen tov. Janko Žel iz Ljubljane, za predsednika razsodišča pa tov. Mirko Roš iz Celja.

Pri slučajnostih je bila določena letna članarina, predlagane pa so bile tudi nekatere spremembe in dopolnitve statuta, nakar je predsednik zaključil uspelo skupščino.

F. Št.

Pobuda tržaških tovarišev

Skupščina občine Izola je prevzela domicil garibaldinskih enot, ki so se borile v sestavu IX. korpusa. Po tem domicilu je, delno v Izoli in Piranu ter Kopru delno pa v Trstu ustanovlien tudi odbor Tržaške brigade (Brigada Triestina d'Assalto). Od strani tražških tovarišev, ki so člani odbora te enote, je prišla pobuda, da bi se letos lotili večje akcije, s katero bi spominsko javno obeležili obstoj in delovanje Tržaške brigade.

V začetku marca je že bilo prvo posvetovanje o teh prireditvah, ki bi naj letos bile na sedežu občinskega odbora ZZB NOV Izola.

V nedeljo, 16. marca, so že organizirali spominsko slovesnost v Temnici na Krasu, ki se je je udeležilo nad 300 ljudi. 17. marca 1944 je na tem kraju namreč padlo 19 pripadnikov te garibaldske enote v boju z nemškim okupatorjem. Na slovesnosti so govorili: v imenu odbora brigade tov. Riccardo Giacuzzo, politični komisar Tržaškega bataljona, tov. Nello Grisoni, član občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica, tov. Ciril Zupanc ter soborec padlih žrtev tov. Ferruccio Badubri.

30. marca bodo imeli ponovno posvet v Izoli, kjer se bodo akcijsko pogovorili o nadaljnjih prireditvah za to enoto v letošnjem letu.

Namen in želja pobudnikov je, da bi z nekaj spominskimi obeležji predstavili obstoj te brigade. Tako bi v vasici Lokvica na Krasu odkrili spominsko ploščo, kjer je bil septembra 1943 ustanovljen Tržaški bataljon. V vasi Srednji Lokovec nad Čepovanom bi odkrili spominsko ploščo, kjer je bila 5. aprila 1944 ustanovljena Tržaška brigada. Pri Temnici na Krasu želijo postaviti večji spomenik žrtvam te enote, ki so padle v bližini te vasi in tudi tistim, ki so padle v bližini te vasi in tudi tistim, ki so padle širom po Krasu.

Lepo pobudo tržaških tovarišev so ob 25. letnicah važnejših dogodkov te enote že začele uresničevati naše organizacije v Izoli in Novi Gorici.

C. Z.

Srečanje v Rovinju

Ob petindvajsetletnici Italijanske unije za Istro in Reko bo 6. aprila v Rovinju »srečanje bivših borcev italijanske narodnosti, ki so se borili z jugoslovanskimi partizani«. Srečanje naj bi potrdilo bratsko povezanost, ki je bila v vojnih časih skovana med borci italijanske narodnosti in jugoslovanskimi partizani. Udeležili se ga bodo nekdanji pripadniki bataljona Pino Budicin, brigad Fontanot in Trieste ter divizije Garibaldi-Natisone. *Pripravljalni odbor pa vabi tudi druge borce italijanske narodnosti, ki so se borili v raznih partizanskih enotah v Jugoslaviji!* (Javijo naj se najbližnjemu italijanskemu kulturnemu krožku ali pa občinskemu odboru ZZB v Rovinju, Trg Maršala Tita 12.)

M. P.

Proslava 8. marca v Mostah

Kakor vsako leto doslej, je bila tudi letos organizirana proslava 8. marca-dneva žena, ki sta jo skupno pripravila odbora ZB in ZVVI v MOSTAH. Kar premajhna je vedno dvoranica v Malenškovi ulici za vse povabljene tovarišice.

Ob prihodu v dvorano so nas že čakale lepo pogrnjene mize s šopki pomladanskih cvetic, s trobojnico na njih, kar je dalo takoj praznično vzdušje povabljenim. Vse to delo in organizacija proslave kot zakuske so skrbno pripravili moški tovariši obeh odborov.

Pozdravni govor s čestitkami vsem nam je imel tov. Lojze Vršnik preds. ZB. Nato je sledil ljubek program prvošolčkov iz šole Kette-Murn-a. Deklamacije, petje in igranje partizanskih pesmi na harmoniko nas je povsem ganilo in marsikatera tovarišica si je obrisala solze. Resnično nas je to slavnostno vzdušje, s skrbno pripravljenim programom in celotnim vtisom kar ganilo. Šolarčke smo nagradile s toplim aplavzem.

Sledila je zakuska ob prijateljskem pomenku in igranju harmonike tov. Firederja. Tudi zavrtele smo se malo, tako da je bil ta naš večer res lep.

Obema odboroma ZVVI in ZB, ki res dobro delujeta v prid svojega članstva želimo uspeha v nadaljnjem delu z željo da se še snidemo ob tovariškem pomenku, bodisi na skupnem izletu ali podobnih prireditvah.

SAP

LJUBLJANA

SPREJEMAMO PRIJAVE ZA IZLETE:

— V München na obrtniški sejem
od 17. — 20. aprila 1969

— V Pariz po dolini Loare
od 25. 4. — 4. 5. 1969

— V Holandijo za ljubitelje cvetja
od 26. 4. — 5. 5. 1969

— V Napoli—Capri—Firenze
od 26. 4. — 4. 5. 1969

— V Španijo — deželo bikoborb in flamenga
od 12. — 29. maja 1969

— V Sofijo—Carigrad posebna priložnost za muzejska društva
od 14. — 25. maja 1969

— V Frankfurt na sejem tekstila in oblačil
od 20. — 25. maja 1969

— V Skandinavijo — Oslo—Stockholm—Helsinki
od 10. — 26. julija 1969

— V Dolomite in na Mont Blanc
od 14. — 19. julija 1969

PRIJAVE IN INFORMACIJE V VSEH POSLOVALNICAH SAP — LJUBLJANA!

Prisrčno proslavljanje dneva žena

Na Lokvah v Tuhinjski dolini so članice Združenja borcev, predvsem vdove in matere padlih borcev, 9. marca proslavljale svoj praznik. Proslavo je pripravilo Združenje borcev Srednja vas v Tuhinju, ki take prireditve prireja že vrsto let. Za pester in bogat program je poskrbelo vodstvo osnovne šole Loke. Ob nastopih učencev, ki so svoja izvajanja obogatili z mislijo na težavne dni našega narodnoosvobodilnega boja, se je marsikateri slavljenki orosilo oko.

Skromna in prisrčna proslava, ki jo je priredila majhna organizacija, zasluži pohvalo; sodelovanje šole na takih prireditvah pa naj služi za vzgled, kako naj mladina sodeluje pri obujanju tradicij NOB.

Franc Hribar-Lovro

Izredna skupščina ZROP

Ob sprejetju novega zakona o narodni obrambi so imeli v Ravnah na Koroškem rezervni oficirji in podoficirji izredno skupščino, kjer so razpravljali razen o zakonu tudi o svojih dolžnostih v zvezi z njim.

Prav tako so tudi razpravljali o izdvojitvi ZROP iz ZZB ter po daljšem, vsestranskem presojanju prišli do sklepa, naj ostane tako kot je bilo doslej, naj torej ZROP ostane v okviru ZZB. Ta sklep so potrdili tudi z glasovanjem. Med drugim so ta sklep potrdili z ugotovitvijo, da je večina članov ZROP tudi članov ZB in ZVVI.

Lani so bila strokovna predavanja iz načrta in po navodilih vojaških oblasti. Tudi zato ločitev ZROP od ZZB ne bi pomenila nobene pridobitve. Razen tega bi bili tudi stroški poslovanja ločenih organizacij veliko večji ne da bi se zaradi tega strokovno izpopolnjevanje kaj izboljšalo.

Pač pa so sklenili, da bodo zaradi velikega števila članov v sedanjem združenju ROP Ravne ustanove dva, ZROP Ravne I in ZROP Ravne II. V I. združenju bodo samo pehotni rezervni oficirji in podoficirji, v II. združenju pa vseh drugih zvrsti in služb. Na skupščini so že izvolili oba odbora ter oba predsednika. Predsednik ZROP I. je postal Pavle Goltnik, ZROP II. pa ing. Rado Jelarčič. Nazadnje so zavrteli film o vseljudski obrambi.

Franjo Srebotnik

Letna skupščina ZVVI v Velikih Laščah

V nedeljo, 2. marca, je imelo Združenje VVI Velike Lašče svojo redno letno skupščino. Po poročilih upravnega in nadzornega odbora se je razvila živahna razprava, v kateri je sodelovala tudi zastopnica občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana-Vič-Rudnik tovarišica Vaničeva. Prisotne je med drugim seznanila s spremembami v zvezi z invalidskim dodatkom in spregovorila tudi nekaj besed o ugodnostih, ki jih nudita Dom VVI v Strunjanu in okrevališče ZB v Banjolah. Udeleženci so dalje ugotovili, da od njih ne morejo več veliko pričakovati, saj so invalidi, njihova poprečna starost pa je 60 let. Razen tega je večina članov kmetov, ki ne žive v središču. Spomnili so se tudi pokojnih tovarišev Alojza Škulja iz Kališč, Franceta Praznika iz Opalkovega in Bruna Zgonca s Turjaka, od katerih so se poslovili v preteklem letu. Dogovorili pa so se tudi o izletu, ki naj bi ga organizirali letos.

J. P.

Ob tabornem ognju

Izključitev zaradi neplačane članarine

Pri Duhu na Ostrem vrhu so izključili iz ZB moža in ženo, ker nisa plačala članarine. Oba sta od 1942 sodelovala v NOV, mož ima 468 dinarjev pokojnine. S takimi prejemki zelo težko preživlja petčlansko družino.

O tem primeru so razpravljali na seji občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV v Mariboru. Toda o takem ukrepu zoper dva svoja člana bi moralo temeljito premisliti tudi Združenje borcev, čigar člana sta bila. Člani občinskega odbora, zlasti posamezniki, so poudarili, da bi morali biti pri presojanju takih zadev bolj obzirni in bi morali obravnavati posebej vsak primer. Ali se ne bi dalo to urediti tako, da bi članarino plačalo Združenje, če član tega ni sposoben, čeprav je članarina nizka?

Razen tega so na seji občinskega odbora ugotovili, da v nekaterih združenjih niso preveč stvarni pri predlogih za občinske priznavalnine za posamezne člane. Tako se je nekje v bližini preteklosti pripetilo, da je Združenje sprejelo v svoje članstvo bivšega esesovca in mu nato izposlovalo občinsko priznavalnino kot borcu NOV. Drugje pa so v članstvo vpisali že mrtvega pripadnika nemške vojske in s tem omogočili njegovemu sinu gmotno pomoč za šolanje. Spet nekje pa je blagajnik združenja, sicer upokojenec iz organov državne varnosti, ki bi kot še posebej moral vedeti, kaj se sme in kaj ne, poneveril 200.000 starih dinarjev. Občinski odbor ga je zaradi tega izključil iz članstva in bo zadevo odstopil tožilstvu. Toda odbor Združenja, kjer so imeli takega blagajnika, zasluži grajo, ker je dopustil tako poslovanje. Bivši blagajnik je namreč sam lahko podpisoval in dvigal denar iz banke.

Po drugi strani pa smo lahko zadovoljni s celo vrsto članov, ki so prejemali občinsko priznavalnino. Ko so se njihovi prejemki ali dohodki družinskih članov povečali, so takoj prijavili. So pa tudi taki, ki molčijo in nadalje prejemajo priznavalnino, čeprav je mesečno dobival kar 4.000 novih dinarjev. Zato je dolžnost odborov Združenj, da prvič predlagajo za priznavalnino le take člane, ki so je zares potrebni, drugič pa bdijo nad gmotnim stanjem posameznikov in družin.

RUDI PUŠENJAK — URAGAN

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Kako je komandant iskal svojega borca

Skoraj četrt stoletja bo minilo od tistih dni, ko je Ivan Leban poveljeval jurišnemu bataljonu 31. divizije. Mnogo stvari je od tedaj šlo v pozabo, posamezni dogodki se izgubljajo iz spomina, imena in podatki o borcih pa še bolj. Kako se moraš truditi, da ugotoviš, ali ta in ta borec še živi, kje in kako, naj pove ta zgodba.

Vedeli smo, da se je v bataljonu bojeval tudi neki Sodja iz Bohinja. Slišali smo, da se je po vojni v armadi smrtno ponesrečil. To pa je bilo tudi vse.

S komandantom Lebanom in Jankom Celarjem sem se ondan odpravil na pot v Bohinj. Poizvedovati smo začeli v Bistrici, na Brodu, v Stari Fužini, na Ukancu. Nikjer nič. Počasi se nas je lotevalo malodušje. Bohinj je prostran, oseb s takim priimkom je tam mnogo. Ko bi vsaj vedeli ime! Če ne bi bil Leban tako vztrajen, bi bili vrgli puško v koruzo. Komandant je Bohinj zelo dobro poznal, še bolj pa poznajo Bohinjci njega. Ko je nekdo, ki se šteje za dobrega poznavalca tamkajšnjih razmer, dejal, da v tej enoti ni bilo nobenega Bohinjca, je bilo vsega dovolj. Toda vztrajno smo vrtali naprej. Priganjala sta nas sneg in bližajoča se noč. Poskusimo še v Srednji vasi in Češnjici, morda bomo imeli kaj več sreče, je dejal Leban. Tam živi nekdanji obveščevalec Matija Cvetèk. Šli smo tudi k njemu. Ko smo mu povedali namen našega prihoda, se je zamislil. V mislih je prešel številne hiše in družine, ki tam živijo. Hotel je vedeti vse. Kakšen je ta Sodja, koliko je star — in že mu je nekaj šinilo v glavo. Mi smo se nekoliko oddahnili. Odpeljal nas je po ozki zasneženi gazi med hišami. Kmalu se je ustavil in pokazal na hišo. Vstopili smo. Vsak je hotel biti prvi. Znašli smo se v temačni kuhinji, kjer je sedel gospodar. Osupnil je, ko smo uprli oči vanj. »Ta je pa pravi!« sem dejal in mu stisnil roko. On pa je zijal, postajal čedalje manjši in od presenečenja je izbulil oči. Kaj je ta trenutek mislil, ne vem, prepričan pa sem, da nič dobrega. Šele ko sem ga vprašal, kdaj je odšel iz jurišnega bataljona, je s težavo povedal, da ni bil nikdar v njem. Sledilo je oproščanje, toda ker se je vse srečno končalo nam je gospodinja postregla s pristnim sadjevcem.

Pred hišo smo ponovno oklevali. Najraje bi se bili vrnili nazaj, toda zmagala je večina. Kot bi slutil rešitev v zraku, je Matija dvignil pogled, se za trenutek zamislil in se spomnil še nekoga. Hiteli smo v breg in obstali pred hišo štev. 66. Sklenil sem, da bom tokrat zadnji v hiši in si tako morda prihranil takšno neprijetnost. Tedaj zagledam za hišo moža, ki z mladim fantom žaga drva. Obstali smo na nekaj korakov in zrli vanj. Tudi on je prenehal žagati in strmel v čudno skupino. Tekle so sekunde napetosti. Treba je bilo s spominom 25 nazaj, v leta, ko smo bili še vsi mladi ko je tudi on, ki je zrl v nas, bil mladenič vitke postave. Čeprav sem sklenil, da bom zadnji, sem pohitel prvi. Dovolj so bila naša imena in obrazi, da smo se spoznali. Pred nami je ves otrdel od presenečenja stal 44-letni Jože Sodja, po domače Brdarjev, borec jurišnega bataljona. Krepki stiski rok so več povedali kot besede. Zraven je stal njegov sin, ki je brez besed spremljal srečanje vojnih tovarišev. Kaj neki je tedaj mislil, ne vem, toda njegov pogled je izražal eno samo misel: da se je v vojni kovalo resnično tovarištvo. O tem je večkrat slišal v šoli in doma. Zdaj pa je to neposredno doživel.

Časa za žaganje drv ni bilo več. Posedli smo okrog mize v topli kuhinji, spoznali Sodjevo ženo, očeta in mater, ki bosta te dni praznovala zlato poroko, pa hčerkico, ki so ji otroške oči žarele od veselja.

Vprašanj in odgovorov ni hotelo biti konca. Sodja je vpraševal o drugih borcih, o komandantu Tarzanu itd. Hotel je vedeti vse. Gospodinja ni hotela zaostajati in pokazala je vso bohinjsko gostoljubnost. Zdelo se mi je kot takrat, ko si med bojem prišel k dobrim ljudem, ki so ti nudili vse, kar so premogli. Bohinjcev do danes po tej strani nisem poznal. Zdaj vem, da so delovni, odprtih src, na moč gostoljubni in povrhu tudi vesele narave.

Jože danes dela na žagi, zraven pa ima še polne roke dela doma. Kadar utegne, prebira knjige, najraje pa tisti o 31. diviziji in o Prešernovi brigadi. V njih vedno najde tudi del sebe. Zato ni čudno, če je takoj odhitel ponju v sobo, da je pokazal svojo sliko v njej. Med stranmi pa hrani številna potrdila o odlikovanjih. Najraje se spominja velikega spopada bataljona v Lipi na Krasu, kjer je mitraljezcu, ki je okleval, nasilno vzel mitraljez in vžgal po nemški koloni, pa boja mitraljezca s policijskim psom nekje v idrijskih hribih, pa nenadnega odpoklica komandanta Lebana, ko je bil imenovan za komandanta Jeseniško-bohinjskega odreda in se je bataljon temu upiral, ker ga ne bi bil rad izgubil . . .

Čas je hitel. Razšli smo se prepričani, da se bomo odslej večkrat srečali — če ne prej, pa vsaj 23. oktobra 1969, ko bo skupščina občine Logatec v Žireh slavnostno podelila bataljonu domicil.

ZDRAVKO VIDRIH

V spomin Pavlu Maroltu, po domače Jožmanu

„Partizani so me rešili"

Te dni so v Štangi nad Litijo pokopali petinsedemdesetletnega kmeta Pavla Marolta, po domače Jožmana. Vsa pokrajina je bila v snegu in dostop do te prijazne zasavske vasice je bil zaradi visokih zametov težak, na pogrebu pa se je kljub temu zbralo lepo število ljudi. In kaj se ne bi! »Spoštovali in radi smo ga imeli, saj je bil eden izmed tistih vrlih slovenskih kmetov, ki so nas med vojno vedno pričakali z odprtimi rokami in brez njihove pomoči ne bi mogli zdržati velikih naporov v našem narodnoosvobodilnem boju«, je v poslovilnem govoru dejal domačin, prvoborec in ljudski poslanec France Gorenc. Nato je vrgel na sveži grob grudo domače zemlje, ki jo je pokojni Jožman tako ljubil in za katero je tudi trpel.

Štango, to lepo gorsko vasico in njeno okolico, dobro poznajo izletniki, ki obiskujejo Janče ali pa hodijo po zasavski planinski poti čez Janče na Kum. V lepem spominu pa je ostala tudi premnogim partizanom, ki so se zadrževali v teh krajih ali pa jih je pot vodila mimo Štange in Jožmanove domačije iz Dolenjske k Savi ali na Štajersko. Tudi sam sem bil večkrat na Štangi in se z očancem Jožmanom, sadjarjem, čebelarjem in gospodarjem na samotni kmetiji, kaj rad zapredel v pogovor. Mož je imel bogate življenjske izkušnje in pogovor z njim je bil vedno zanimiv. Njegov sin Viktor je bil kurir postaje, ki se je zadrževala v okolici Štange in Janč pa vse do Obolnega in Vintarjevške doline. Zaradi sina bi bil kmalu izgubil življenje. Nemci so ga že odvlekli na streljanje, pa so ga rešili partizani. Pozneje je živel z družino v podzemeljski jami na samotnem hribu . . .

O tem, kako so mu partizani življenje rešili, mi je tudi sam pripovedoval:

— Tisto pomlad — leta 1944 je bilo — bi se bil kmalu moral posloviti od življenja, pa se je vse dobro izteklo. Kazalo je celo, da bom izgubil življenje zaradi partizanskih krogel, pa so me prav njihovi streli rešili iz nemških krempljev. Odvlekli so me z grunta, da bi me na nemški obmejni postaji na Prežganjem zaslišali in potem likvidirali. Gestapo je namreč zvedel, da je moj sin Viktor med zasavskimi kurirji in da je v naši, na samem stoječi hiši v grapi pod štangarsko cerkvijo, partizanska javka.

Da, zgodaj zjutraj je bilo, ko so v našo hišo planili žandarji, akcijo pa so vodili gestapovci. Dokazati mi ne morejo ničesar, saj ni v hiši nobenega partizana, sem se tolažil. Vsiljivi »gostje« so prebrskali vso hišo in res niso našli nič takega, kar bi me bremenilo ali obtoževalo. »Brž se pripravi, boš šel z nami!« so mi ukazali. Žena mi je zmetala v nahrbnik nekaj najbolj nujnega perila in malo prigrizka. »Vorwärts!« so se zadrli nasilniki in že smo se odpravili iz hiše, pa iz doline v breg in proti Prežganju in Jančam. Obmejne nemške postojanke so bile ob črti, ki je razmejevala Zasavje od Dolenjske, stražarnice pa na višinskih točkah na Volavljem, Prežganju in v drugih samotnih hribovskih vaseh. Vso pot so me morile misli, kaj neki bodo storili z menoj. Kaj prida se mi že ni obetalo, to sem dobro vedel. Tako smo prilezli do Lanišča pod Jančami, ki so na visokem hribu. Lepo razgledišče je to, saj od ondod lahko vidiš Janče, Štango, Volavlje in Besniško dolino. Kar milo mi je bilo pri srcu, ko sem gledal vse te lepe, že iz mladih dni znane kraje. Bili smo že na robu Lanišča, blizu samotne kmetije pri Laniščarju, ko so iz bližnjega gozda zapokale puške. Krogle so kot roj razjarjenih čebel brenčale okrog moje glave. Dober boš, če te ne bo prevrtal kak jeklen zob teh hudičev, ki lajajo v nas . . . , sem robantil. Sprva se nisem niti zavedal, da so to partizani. Ogenj iz številnih »sovražnikovih« pušk je tudi Nemce pošteno zmedel, da so se razbežali na vse strani. Kdor ni padel, pa si je poiskal varno zavetišče ob ilovni poti. Partizanov sploh ni bilo videti, tako dobro so se skrili. Ves čas silovitega napada sem ležal v varni kotlini pod koreninami Laniščarjeve brajde in čakal. Kaj sem pa hotel? Partizanski napad je bil uspešen. Ko so streli iz nemškega orožja povsem utihnili, so partizani prilezli iz svojih zased in začeli preštevati padle sovražnike. V tistem času sem zaslišal odločni glas Godčevega Cirila, ki je bil tisti čas komandir patrulje v okolici Štange in Janč: »Kje pa je tisti civilist, ki je bil z nemško patruljo?« Ko sem zaslišal Cirilov glas in tako ugotovil, da je partizanska zmaga popolna, sem prilezel iz varnega zavetja. Fantje so priskočili k meni, mi stiskali roke in me trepljali po ramah. »Saj to je Jožman iz Štange«, so kričali vsevprek. Mislili so, da sem kak gestapovec v civilu in da vodim nemško patruljo v naše hribe, zato je bilo veselje še toliko večje. Skoraj bi me bili ubili, pa so me našli čilega in zdravega. Prav na čudežen način sem se rešil pred njihovimi svinčenkami. Tudi jaz sem jim hvaležno stiskal roke. Vso patruljo sem dobro poznal, saj so bili večkrat v moji hiši in se pri nas odpočili in okrepčali. »Zdaj pa hitro na pot«, je odločno ukazal Ciril. »Ko bodo Nemci zvedeli za ta naš podvig in napad, bodo podivjali. V hribe bodo začeli siliti in hudo bo za vse, ki jih imajo na sumu. Zato moraš, Jožman, z družino z doma. Pa tudi drugi se morajo za nekaj časa preseliti na varno na Dolenjsko!«

Tako smo tudi storili in se z družinami premaknili v zavetišče pri Stični, je zaključil Jožman svojo pripovedi.

JOŽE ZUPANČIČ, Litija

induplati

Industrija platnenih izdelkov Jarše, pošta Domžale – Jugoslavija

Telefon 72-010 — telex 31315-YU-IPI

ŠOTORI ZA TEHNIČNO UPORABO IN CIVILNO ZAŠČITO

DESETEREC

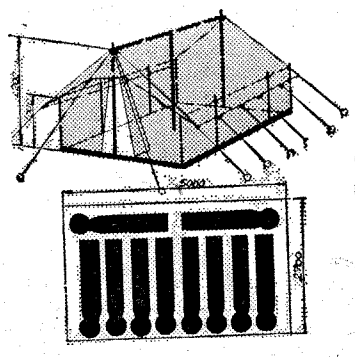

Šotor DESETEREC je iz bombažne tkanine, vodonepropustno impregniran in barvan z olivno sivo (SMB) barvo. Šotor DESETEREC je brez dna.

Ogrodje šotora je iz močnih aluminijevih cevi.

Svetujemo vam, da postavite šotor vedno na takšno mesto, kjer voda dobro odteka. Ko šotor podrete in zložite, pazite, da bo suh. V primeru, da ste šotor podrli v deževnem vremenu, skrbite za to, da ga boste najkasneje v 24 urah razgrnili in posušili.

Pisma uredništvu

Grob neznanega junaka

Vsa leta po osvoboditvi učenci naše šole skrbijo za grob neznanega borca, pokopanega za našo vasjo na hribčku Kečeru. Letos bo dobil na grob nov okvir in spominsko ploščo. Zelo bi nas veselilo, če bi do takrat ugotovili tudi ime in priimek padlega, oziroma njegove druge podatke, kar bi potem vklesali v ploščo.

Neznani borec je padel sredi julija 1944, ko so od Zagreba proti Beli krajini prodirali »Čerkezi«, zadrževali pa sta jih Cankarjeva in Gubčeva brigada z enotami 4. korpusa. V teh bojih je pri nekem umiku padel tudi neznani mladi borec, doma s Primorske, ta ki je zdaj pokopan nad našo vasjo. Njegovi tovariši ga niso utegnili pokopati, le orožje so odnesli, morda tudi dokumente, če jih je imel pri sebi. Padlega borca so potem »Čerkezi« vrgli v neko jamo. Tam so ga našli domačini in ga po boju spodobno pokopali.

Upam, da se bo kdo spomnil tega dogodka in nam sporočil, če kaj ve o tem tovarišu. Morda bodo brali te vrstice tudi starši padlega? Tako bi zvedeli, kje je pokopan njihov sin.

EGON PETRIČ
VODJA PODRUŽNICE
BOŽAKOVO PRI METLIKI

„Žalostna" žalna svečanost

Vaščani Stare Sušice smo nekaj dni pred proslavo 25-letnice spopada v naši vasi, kjer je padlo 19 borcev šele zvedeli, kaj se pripravlja. Zato smo sprva pomislili na potegavščino, oziroma neokusno šalo na račun nas in padlih, oziroma organizacij. Toda izkazalo se je, da ni bila potegavščina . .

Čas prihoda vabljenih se je naglo bližal, urejenega pa ni bilo nič. Na lastno pobudo smo očistili najbližjo okolico umazanije, ki se je nabrala čez zimo. Šolski otroci so kako uro pred pričetkom proslave v naglici z rdečo barvo obnovili izbledeli napis na spomeniku. Zavedali smo se, da bi morali narediti veliko več: urediti dohode in okolico, gostom vsaj malo postreči, šola bi morala pripraviti program, vojaštvo iz bližnje vojašnice tudi kaj itd.

Tako pa je nekdo od organizatorjev svečanosti pred spomenik 19 padlim položil 16 rdečih nageljnov. Nad spomenikom pa niti ni plapolala naša zastava.

Drugače pa so k spomeniku položili dva venca, govornik je na kratko orisal zgodovino partizanstva v teh krajih, pevci so zapeli tri pesmi, otroci deklamirali nekaj pesmi-skratka, bilo je žalostno!

Vaščani smo bili pripravljeni veliko narediti. Toda nekdo bi moral priti k nam, nam povedati, kaj bi radi in se dogovoriti z nami za skupno delo. Tako pa se sprašujemo, kje je bil organizator in zakaj se ni oglasil pri nas. Pozdravljamo njegovo pobudo, da izvede proslavo, organizacijo pa grajamo do konca!

Kljub temu je bila udeležba velika. Ljudje so prihajali celo popoldne, toda odhajali so razočarani. Razočarani smo bili tudi vaščani.

Tovariši, ne zamerite nam, ne zamerite nam udeleženci in vsi, s katerimi smo nekoč v najhujših časih delili zadnji grižljaj in zadnji požirek, vsi, ki ste se kdaj ustavili v naši vasi, se pri nas ogreli in posušili, vsi ki ste okusili našo gostoljubnost.

Naša vasica je majhna, toda med vojno je dala veliko. Poleg vsestranske pomoči, treh porušenih in požganih domov, precejšnjega števila internirancev tudi 14 mladih življenj, med njimi tudi življenje heroja.

Zagotavljamo vam, da smo Starosušičani še vedno pripravljeni marsikaj narediti in dati, tudi naša gostoljubnost je še vedno takšna kot je bila, čeprav smo po zaslugi nekaterih neresnih in zanikrnih posameznikov hudo razdvojeni. Ne zamerite nam, da vas zdaj nismo sprejeli tako kot je naša navada, toda prosimo-razumite nas!

STAROSUŠIČANI

V krajih, kjer sem bil partizan

Neštetokrat so mi misli iz mojega rojstnega kraja v Istri zaplavale daleč tja na Dolenjsko, kjer sem bil, ko sem bil star komaj 17 do 18 let v partizanskih časih. Velikokrat sem si zaželel, da bi še kdaj obiskal Žužemberk, Male Lašče, Hinje, Trebnje, Mirno peč, Podhosto, Podturn, Poljane in Črmošnjice. Skratka vse tiste kraje, ki sem jih videl kot partizan.

Leta in leta nisem našel priložnosti, da svoje sanje uresničim, pa čeprav sem si tega še tako želel.

Pred kratkim sem po opravkih prišel v Dolenjske Toplice. Od tam sem prvič po 25 letih zavil v Podhosto. Morda mi ne boste verjeli, da se mi je ob spominih oko orosilo. Takrat med vojno smo tam okoli hodili mladi in zdravi, polni idealov. Vse je bilo tako lepo, bojevali smo se in verovali v svobodo ter jo tudi dočakali.

Vas, ki je bila nekdaj polna partizanov, je zdaj skoraj prazna. Le sem in tja sem videl kakega otroka ali staro ženico. Zdelo se mi je, kot bi vladala po vasi grobna tišina.

Nato sem obiskal tudi Poljane, kjer smo imeli partizani pravi dom. Tudi v Poljanah je bilo vse mrtvo in tiho. Podal sem se na pokopališče in se ustavil pri spomeniku, kjer je vklesanih mnogo imen padlih, znanih borcev, za neznane pa je samo število. Tudi zdaj sem se spomnil, kako smo na tem pokopališču pokopavali naše tovariše.

Oziral sem se po stezah, cesti, drevesih in hišah in se živo spominjal dogodkov pred 25 leti, se spomnil živih in mrtvih tovarišev, pa partizanskega veselja in pričakovanja svobode.

Ob koncu naj dodam, da me je nekolikanj razočarala premajhna skrb družbe za ureditev cest v teh krajih. Najbrž so zaradi tega tudi domačini nezadovoljni in bi bilo morda prav, da bi se jih mi vsi malo bolj spominjali ter jim dali tisto kar so si prislužili s svojo pomočjo nam borcem.

Nazadnje tudi vse prebivalce teh naših partizanskih vasi lepo pozdravljam in si želim, da bi jih še kdaj obiskal in to za dlje časa.

JORDAN KAVALIČ, KOPER

Zakaj ni bilo venca?

Podjetje »Alpe-Adria« prireja v sodelovanju s komisijo za internirance, zapornike in pregnance pri republiškem odboru izlete v nekdanja koncentracijska taborišča.

Podjetje je poslalo možnim udeležencem programe. Sprejela sem ga tudi jaz, bila sem zadovoljna z njim in sem se prijavila.

Cilj potovanja je bil obisk nekdanjega taborišča Auschwitz. Toda obisk taborišča je potekel zelo hitro. V programu je pisalo, da bodo v taborišču položili venec republiškega odbora ZZB, toda tega niso naredili.

Zdi se mi, da bi bila naloga republiškega odbora poskrbeti za počastitev spomina žrtev ob podobnih primerih. Rada bi pojasnilo, zakaj nihče ni položil venca kot je bilo zapisano v programu, da ga bodo.

ANGELA ROJNIK

Poizvedbi

Sedemnajstega septembra 1943 se je v Cerknici borila Tomšičeva brigada. Zaradi velike premoči sovražnika so se partizani umaknili. V teh bojih je padel ljubljanski zdravnik, ki mu ne vem imena. Med njegovo prtljago je bil tudi kuhalnik na špirit. Prosim sorodnike ali znance pokojnega zdravnika, da se javijo na naslov: FRANČIŠKA KOČEVAR, POSTOJNA, TRŽAŠKA 7.

x

PROSIM ČLANE KULTURNIŠKE SKUPINE TOMŠIČEVE BRIGADE, KI SO BILI LETA 1945 V SENTI, DA POŠLJEJO SVOJE NASLOVE UREDNIŠTVU »TV 15«, LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 10. IMENOVANE PODATKE POTREBUJEM V ZNANSTVENO-RAZISKOVALNE NAMENE.

ZA PRIJAZNOST SE VSEM NAJLEPŠE ZAHVALJUJEM!

EMIL CESAR,
LJUBLJANA
Jamova 62

Pravna posvetovalnica

Povečanje pokojnin borcem

Pred nekaj številkami smo objavili obvestilo, da se pripravlja sprememba zakona o pokojninskem zavarovanju in da bodo borci NOV pred 9. 9. 1943 deležni posebne ugodnosti v tem, da jim bo zajamčena najnižja pokojnina oziroma najnižja pokojninska osnova. Na podlagi našega sporočila se je na nas obrnilo še več nekdanjih borcev, naših bralcev, ki so spraševali kako je z novimi pokojninami, kdaj bodo dobili nove pokojnine za koga veljajo itd. Tako se je na nas obrnil tovariš A. Z. iz Maribora, MR iz Ljubljane, tov. Š. A. iz Mosta na Soči in še nekaj drugih. V dopisih, s katerimi smo jim odgovorili na njihove dopise smo jim sporočili, da glede spremembe pokojnin nekdanjim borcem še ni bilo odločeno ničesar, da je treba na spremembo predpisov počakati in da ni jasno kakšne bodo najnižje pokojnine borcev kakor tudi ne ali bo določena le najnižja pokojninska osnova ne pa tudi najnižja pokojnina. Zdaj pa je v 8. številki republiškega uradnega lista z dne 13. III. 1969 izšel ustrezen predpis, ki na vsa ta vprašanja daje ustrezen odgovor.

V 8. številki republiškega uradnega lista je objavljen Sklep o določitvi osnove z odmero pokojnin borcem narodnoosvobodilne vojne. Ta sklep, ki ga je Izvršni svet SRS sprejel na svoji seji dne 25. II. 1969 pa velja le za borce, ki so vstopili v NOV do 9. 9. 1043, odnosno če so doma s Primorkse do 13. oktobra 1943. In pa za španske borce. Vsem tem borcem NOV in španskim borcem, ki ko jim bila odmerjena pokojnina od nižje pokojninske osnove kot 960 din, se odmeri nova pokojnina od pokojninske osnove 960 din (96 000 st. din). To pomeni, da borcem NOV in španskim borcem ni zagotovljena neka minimalna pokojnina v minimalnem znesku, temveč le minimalen znesek 960 din, ki predstavlja osnovo, od katere se pokojnina določa v ustreznem odstotku. Drugi odstotek prvega člena novega predpisa namreč določa, da se nova pokojnina odmeri od osnove 960 din in to v odstotku, s katerim je bila borcu že določena pokojnina glede na pokojninsko dobo. To torej pomeni, da bo odstotek ostal isti, druga bo le osnova, od katere se bo na podlagi dosedanjega odstotka odmerila nova pokojnina. Kot je znano se pokojnina namreč odmerja z določenim odstotkom (najvišji je 85 odstotkov) od pokojninske osnove. Stari, dosedanji odstotek bo torej ostal isti, vsakemu borcu izpred 9. 9. 1943 pa je zagarantirana le najnižja pokojninska osnova 960 din. Tudi povečanje tako ugotovljene pokojnine po čl. 72 ostane v veljavi. Po omenjenem členu pokojninskega zakona se namreč pokojnina borcem, ki jim gre pokojnina v višini 45 odstotkov oz. 47 odstotkov pokojninske osnove, za vsako nadaljnjo pokojninsko leto (nad 15 let) pokojnina poveča za 2 odstotka oz. borkam za 2,5 odstotkov pokojninske osnove, tako da znaša najvišja pokojnina 85 odstotkov pokojninske osnove.

Po teh določbah se bo pokojnina določila tudi borcem NOV in španskim borcem, ki se bodo upokojili po 1. januarja 1969 je bo to zanje ugodnejše. Ta sklep pa se sicer uporablja od 1. januarja letos.

S tem je torej pojasnjeno, kako se bodo borcem NOV povečale oz. uredile pokojnine. Vsem borcem NOV izpred 9. 9. 1943 je torej zajamčena pokojnina v ustreznem odstotku od osnove 960 din!

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

»Kako gledaš na svojo umetnost?«, skušam začeti razgovor z umetnikom.

»Grdo,« mi odgovori in se čehlja po kosmatih bedrih.

»Nimaš vzroka! Napreduješ! Tvoja umetnost postaja prozorna, močna.«

»Kar se tiče romantike ne rečem. Zaljubljen parček, borba na nož, to še gre. Ampak če se dotaknem realnih stvari, ti rečem, silno nerad jih delam.«

»Zakaj?«

»Svoj čas sem ovekovečil intendante, pa od tistega časa ne dobim ne srajce in spodnjih hlač — lahko rečem, da je že od tega 3 mesece. Silno nerad delam take stvari, silno nerad.«

»Tu imaš zopet naše čevljarje v delu?«

»Vidiš, zdaj bom pa hodil bos, boš videl.«

»Vsak pravi umetnik je živel sprt z ljudmi. Na najboljši poti si, da ti po osvoboditvi postavimo spomenik, kakršen je Prešernov.«

»Verjemi, da bi rajši gate, kakor spomenik. Več bi mi koristile.«

Zamišljen sem zapustil našega partizanskega umetnika pri njegovem poslu in sem premišljal o njegovih težavah.

● **Kaj si pa ušpičil, da si moral iz dobre, stare Gubčeve brigade, kako in zakaj so te poslali na bazo 21?**

Po italijanski kapitulaciji sva si s tovarišem Vinkom privoščila štirinajst dni prijetnega dopusta, združenega s potovanjem in z ogledi osvobojenih vasi in mest. Na žalost nisva imela za to potrebnega dovoljenja. Kriva za to pa nisva bila midva, ampak slavna Stražarjeva mula.

Ta zverina zasluži temeljit opis, saj je povzročila korenito spremembo v moji življenjski in partizanski poti in je posredno tudi kriva, da sem iz kulturnika postal komisar.

Pred italijansko kapitulacijo je bila mula pri partizanih še redkost, navadno so morali vsako posebej kje zapleniti. Tako je tudi že omenjena slavna mula nekje pri Mirni tik pred kapitulacijo zamenjala gospodarja. V nekem spopadu je ušla svojemu »šoferju« in s praznim kotlom prišla k partizanom, za doto pa je prinesla prazen kotel.

Bila je hudo sestradana in oguljena, zato je siroti pretila usoda, da jo skuhamo in pojemo. Končno je porota odločila, da ji je treba dati priložnost in jo spraviti na noge. Intendant Čampa je mulo dal Stražarju, takrat bolničarju, da bi mu pomagala nositi obveze in zdravila, češ za to delo bo zadosti močna.

Stražar in mula sta se sprijaznila. Mož je lepo skrbel zanjo, žical seno in druge dobrote, jo lepo negoval in ljubkoval. Skratka, skrbel je zanjo kot za rekonvalescenta.

Kmalu so se pokazale posledice. Mula se je začela rediti in marsikateri borec ji je že začel zavidati, saj smo takrat vsi hujšali. Pri prvem večjem premiku smo se k muli kot transportnemu sredstvu prištulili tudi mi kulturniki. Prvi je nanjo obesil nahrbtnik Sašo, za njim pa Ferdo Godina, Rudi Höhn in Vinko Petač. Seveda ne bi bili kavalirji, če ne bi dovolili tega tudi bolničarki Veri. In da ne omenim moje malenkosti, ki je poleg nahrbtnika nesrečni živalci navrgla še pisalni stroj, papir, ciklostil, hektografske kože in vso drugo ropotijo. Mula je stokala pod goro nahrbtnikov in svežnjev — iz te gore so štrlele le štiri noge, rep in glava. Ko je Stražar to opazil, je zagnal krik in vik, in ker je bilo to prav pred brigadnim štabom, so pritekli na cesto vsi štabovci do zadnjega. Zagledali so živo kopico nahrbtnikov in začeli ukrepati, da bi žival osvobodili bremena. Toda zaman. V boju s kulturniki, ki so imeli namazane jezike, so potegnili »kratko«. Nazadnje je bila kriva mula, ker se ni uprla.

To se je še večkrat ponovilo. Stražar ni vedel drugega, kot da je začel mulo na tihem uriti, kako naj se znebi odvečnega bremena. Ko smo nekoč mulo spet otovorili kot ciganski voz, je Stražar samo siknil in njegova mula je vse stresla s sebe. Obenem je tudi divje brcala, tako da se ji ni nihče več upal približati.

Z našo potuho je bilo konec. Vsakič, ko smo poskušali izkoriščati mulo, je Stražar samo siknil in že smo pobirali svoje reči. Zdaj sta Stražar in njegova mula imela spet mir.

Kulturniki smo nato skovali peklenski načrt, kako bomo minirali prijateljstvo med Stražajem in njegovo mulo. Nazadnje so v štabu sklenili, da je najbolje, če dajo mulo v mitralješki vod. Toda čez nekaj dni je bil že skoraj ves vod v bolniški in štab je sklenil, da mora mrcina nazaj k Stražarju, ko jo je že naučil takih norčij. Medtem je Italija kapitulirala, mul je bilo več kot preveč in tudi Stražar je dobil drugo, bolj pohlevno. Tisto hudobo pa so dodelili nam kulturnikom. Njena »šoferja« sva postala jaz in Vinko. Nekako sva jo ukrotila, postala je dobra in pohlevna, le včasih je iz nje planil dolgo zadrževani bes. Takrat sva se umaknila. Kdo bi vedel »pogruntati« duševnost uboge križanke med oslom in kobilo, prikrajšane za materinsko srečo, prezrte od nekdanjih lastnikov, ki so v njej gledali izdajalca in dezerterja, povrh vsega pa tudi ni znala slovenščine . . .

Drugače pa sva si Vinko in jaz z njo kar koristno opomogla. Zdaj smo žigali »v troje«: ko so ljudje videli mulo, so mislili, da gre za uradno zbiranje hrane, ne pa za zasebniško podjetnost. Naša kulturniška zavest je medtem narasla kar za štirikrat, čeprav se uspeh našega dela ni vidno ni prav nič povečal. Po zaslugi te slavne mule smo jedli in pili, da nikoli tega.

Nekega večera smo imeli v graščini na Gracarjevem turnu humoristični večer; povabila nas je sama grofica, ki je živela v ostankih poslopja, medtem ko je bila večina gradu požgana.

Opoldne naslednjega dne je imela brigada premik. Naša mula je imela »svoj čas« in je začela trmoglaviti. Člani naše ekipe so jezni pobrali svoje nahrbtnike in odšli, pri tem pa so nama z Vinkom naročili, naj mulo pripeljeve na Orehovico, kjer bova našla brigado. Toda na Orehovici je brigada dobila ukaz za pohod na Hrvaško.

Tudi zvečer nisva mogla potolažiti mule. Zato sva sklenila počakati jutra, da bi mula pozabila na svojo jezo. Ponoči sva se imela v gradu odlično, bila sva deležna pozornosti, kot se spodobi za take ljudi, kakršna sva bila midva.

Zjutraj je bila najina mula malo boljše volje in nama je uspelo obesiti najino ropotijo. Toda kake četrt ure hoda od graščine je stresla vse s sebe, počela razne neumnosti in nazadne ušla nazaj v grajski hlev. Spotoma nama je pomendrala tudi kolo, ki sva ga uporabljala. Vinko je začel obupavati, se pridušati, da bo prosil za premestitev, pa čeprav gre za bombaša, jaz sem ga tolažil. Šele proti večeru sva prišla povaljana, lačna, na smrt upehana, z razbitimi zaboji na Orehovico. Povrh sva morala za seboj vleči še prazno mulo. To je bil zame najhujši dan kulturnega življenja.

(Nadaljevanje)

Vojaška veda in tehnika

Nova italijanska raketna rušilca

V ladjedelnici Castellamare di Stabia so pred kratkim začeli graditi raketni rušilec »Ardito«, ladjedelnica Riva Trigoso pa je prevzela gradnjo enakega rušilca »Audace«. Rušilca bosta imela po 4400 ton. Čeprav natančnejši taktično-tehnični podatki niso znani, sodijo, da bosta rušilca imela sodobnejšo in učinkovitejšo klasično in raketno oborožitev od drugih ladij, pa tudi boljšo elektronsko in helikoptersko opremo.

Protikitajski izstrelek

Izmed novejših ameriških protiraketnih izstrelko sta najbolj znana »Sprint« in »Spartan«. »Sprint« je namenjen za uničevanje nasprotnikovih raket na manjših višinah, medtem ko ima »Spartan« precej večji doseg. »Spartan« naj bi bil tudi tista raketa, ki naj bi obvarovala Združene države Amerike pred napadom kitajskih medcelinskih raket. Sprva so Američani menili, da jim utegnejo postati kitajske rakete nevarne šele v sredini naslednjega desetletja, medtem ko je sedaj slišati čedalje več glasov o tem, da Kitajci lahko izstrele svoje prve medcelinske rakete že čez dve ali tri leta.

Podmornica za raziskovanje morskih globin

Na Japonskem so pred kratkim dokončali podmornico »Sinkai«, ki je namenjena za znanstvena raziskovanja na področju ribištva, podvodne akustike in potresov, ki Japoncem povzročajo ogromno škodo. Podmornica ima le štiričlansko posadko, značilno zanjo pa je posebna oprema za reševanje. Razen tega je podmornica opremljen s posebno varnostno napravo, ki jo samodejno potisne na morsko gladino brž ko bi se znašla blizu kritične globine 600 metrov.

Sovjetske raketne križarke

Po NATO kodu spadajo sovjetske ladje tipa »Kresta« med lahke raketne križarke, ki lahko prenašajo tudi helikopterje Imajo po 6000 ton, dolge so 160 metrov široke 20 me-

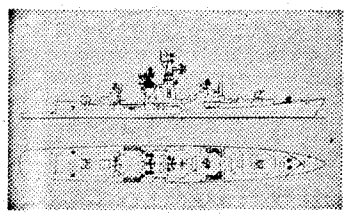

trov, dosežejo pa hitrost do 70 km na uro. Križarke te vrste so oborožene z osmimi napravami za izstreljevanje raket, s protiletalskimi topovi 57 mm, s šestimi torpednimi cevmi in dvanajstimi metalci protipodmorniških bomb

Rakete namesto topov

Z raketami oborožene ladje postajajo čedalje pomembnejše v vseh vojnih mornaricah Avstralija, ki ima že tri raketne rušilce, je tem sklenila priključiti še dva nova po 3370 ton. Rušilca bosta imela po dve dvojni napravi za izstreljevanje raket »ladja—zrak« TARTAR, dve tricevni torpedni cevi, metalec globinskih bomb in dva topa 127 mm.

Pred kratkim so v francoski ladjedelnici v Brestu dokončali raketno fregato »Duquesne« ki ima 4700 ton in je podobna fregati »Suffren«. Namenjena je spremstvo letalonosilk, oborožena pa je med drugim z raketami »ladja—zrak« MASURCA, ki so dolge dobrih osem metrov in s katerimi je mogoče obstreljevati cilje do 21.500 metrov visoko v zraku. Razen tega ima fregata še protipodmorniške rakete MALAFON, ki niso nič drugega kot leteči torpedi. Sprva raketa leti po zraku proti cilju s hitrostjo 800 km na uro in ko se mu približa, se od nje odpne torpedo s padalom in se spusti v morje. Ko je torpedo v vodi začne delovati elektromotor in ga usmeri proti cilju.

Posebne raketne ladje ima tudi Libija. Gre za topničarko »Susa«, ki je prva ladja te vrste. Topničarka je oborožena s protitankovsko raketo SS-12. Ta je težka 75 kg, poganja pa jo dvofazni raketni motor na trdo gorivo. Proti cilju jo usmerijo z električnimi signali, ki jih pošljejo v raketo po žici. Raketa lahko leti 7 km daleč.

Trimegatonska kitajska bomba

Ameriški strokovnjaki sodijo, da je imela eksplozija kitajske osme jedrske bombe moč treh megaton. Priznavajo, da so Kitajci na tem področju izredno naglo napredovali. V manj kot treh letih so prišli od majhne atomske bombe z močjo 20 kiloton (tolikšno moč je imela tudi bomba, ki so jo bili Američani vrgli na Hirošimo) do termonuklearne bombe z močjo ve. megaton.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Po obsodbi

Desetar Jefto, partizan Glamoškega odreda, je v nekem spopadu z ustaši zbežal s položaja in svojo desetino prepustil usodi. Prestopek je bil hud, obravnavalo pa ga je vojno sodišče. O njegovem končnem sklepu je razvrščene borce seznanil četni komandir Ilić.

»Tovariši, vojno sodišče je ugotovilo, da se je Jefto samovoljno umaknil s položaja, in meni, da je Jefto s tem, ko je svoje tovariše pustil same na položaju, ravnal strahopetno. Po njegovi krivdi bi lahko bila razbita ne le njegova desetina, temveč vsa naša četa. S svojimi borci je bil na prednji straži, kar pomeni, da je bila njegova naloga zelo pomembna. Zbežal je brez vsakega razloga. Zato je vojno sodišče sklenilo ...« tu je komandir Ilić prenehal, požrl slino in s težavo nadaljeval: »... da se ga obsodi na smrt z ustrelitvijo. Se strinjate z obsodbo ali ne?«

»Naj Jefto sam pove, zakaj je to storil,« se je oglasil nekdo iz vrste.

»Nimam kaj povedati... Ne vem, kaj mi je bilo... Ustrašil sem se... Ne vem, tovariši... Tovariši so me pravično obsodili in...« je Jefto umolknil in sklonil glavo.

Nastala je mučna tišina. Zastrmeli smo se v tla. Hudo nam je bilo.

»Tovariši, se strinjate z obsodbo?« je ponovil komandir.

Postrani pogledujemo, če bo kdo dvignil roko. Na posled so se začele oklevajoče dvigati roke druga za drugo. Vsi so jih dvignili. Potemtakem se strinjamo s sklepom vojnega sodišča...

»Za kaj pa gre, tovariši?« je povprašal naš četni komisar, ki se je prav tedaj vrnil iz odrednega štaba.

Vsi smo se zazrli vanj, ko da prav od njega pričakujemo, naj... Komandir ga je prijel pod roko in mu začel pojasnjevati. Komisar je zmajeval z glavo. Čez nekaj časa sta oba stopila pred razvrščeno četo.

»Naj pridejo člani vojnega sodišča, da se še malo pogovorimo,« je dejal komandir.

Iz vrste sta stopila dva borca in en vodnik. Oddaljili so se kakih dvajset metrov stran, se nekaj dogovarjali, nato pa se spet vrnili.

»Tovariši,« je začel komisar, »sklep vojnega sodišča je bil nekoliko prenagljen. Tovariša smo obsodili na smrt in ga niti nismo dobro poslušali. Kaj je bil storil? Mislim, da se tega niti sam ne zaveda. Zato predlagam, naj ga ne ustrelimo, temveč da mu odvzamemo orožje za mesec dni, dokler se ne bo popravil. Se strinjate z mojim predlogom? Kdor je zanj, naj dvigne roko.«

Besede našega komisarja so odražale vse tisto, kar smo tudi mi mislili. Pogledali smo komandirja. Tudi njegov obraz je bil radostnejši kot še nekoliko poprej, ko je izgovarjal besedo o Jeftovi obsodbi. Tokrat nismo dvignili rok, temveč smo hkrati vzkliknili: »Tako je!«

Komandir je pristopil k Jeftu, ga odvezal in mu dejal, naj sedaj pove, kar misli. Jefto se je obrnil proti nam in rekel:

»Hvala vam, tovariši. Sedaj vam ne morem ničesar reči, vendar vam obljubljam, da bom z lastnim primerom popravil napako, ki sem jo storil...«

In zares, Jefto se je za svojo napako odkupil že teden dni kasneje. To pa takole:

Jefto je ostal brez orožja in bi moral mesec dni prenašati bolniška nosila. Toda že tedni dni po sojenju je za bataljon ustašev pritiskalo iz smeri vasi Dolca proti Glamoču z namenom, da na Glamoškem polju požgo letino. Naša četa je dobila nalogo, naj ustaše zadržuje na Suvi gori nad Dolcem. Pričakovati je bilo hude izgube, zakaj vzdržati bi morali vse dotlej, dokler nam ne bi prispeli na pomoč drugi dve četi našega odreda, ki sta bili na nasprotni strani Glamoša. Prvi streli so se oglasili že zgodaj zjutraj. Ustaši so silovito napadali. Bilo pa jih je vsaj trikrat več kot nas, toda mi smo imeli dobre položaje. Bili smo na robu gozda na Suvi gori in smo ustaše uspešno zavračali vse do opoldne. Takrat pa so nekajkrat zaporedoma jurišali, da bi nas pognali s položajev.

Približno ob treh so znova napadli z vso močjo. Tokrat so nam prišli tako blizu, da so se že pomešali z našimi borci. Borci na desnem krilu so se začeli umikati proti dolini, v kateri je bila naša saniteta. Nenadoma pa so se iz te doline začeli zmedeno umikati. Tam se je oglasil naš mitraljez. Takoj zatem smo opazili nekaj naših borcev, kako tečejo za ustaši in jih obstreljujejo kar stoje.

Ko je bilo vsega konec, je komisar naše čete stopil k Jeftu in ga povprašal:

»Jefto, odkod pa tebi puškomitraljez?«

»Ko se je začela četrta desetina četrtega voda umikati proti dolini, kjer sem bil tudi jaz, sem se skril za grm in opazoval nekega ustaškega puškomitraljezca. Čakal sem ga. Ustaš je zlezel v moj grm in začel streljati proti vašemu boku. Meditem ko je meril, sem skočil nanj, ga usekal po vratu, mu vzel puškomitraljez in z njim najprej ubil njega, nato pa še druge ustaše v bližini. Tisti, ki so bili nekoliko bolj zadaj, so začeli brezglavo bežati, jaz pa sem jih podil z zaplenjenim mitraljezom. To je vse. Glej, povsem nov je,« je Jefto potisnil puškomitraljez komisarju v roke.

Tedaj je k obema pristopil četni komandir. Komisar mu je takoj pojasnil, kako je četa prišla do novega puškomitraljeza.

»Jefto, čestitam ti,« mu je dejal komandir. »Puškomitraljez bo pa tvoj!«

SIMO LONČAR

Napad na semanji dan

Mačvanski partizanski odred je imel prvi boj 7. avgusta 1941, ko je napadel mestece Bogatić. Takrat sovražnik ni imel kakih večjih izgub, toda napad je bil zelo pomemben po politični plati, razen tega pa nekaj posebnega tudi po izvedbi.

Pred to akcijo je bilo v odredu le 37 borcev, oboroženih s 27 puškami, 15 ročnimi bombami in 7 pištolami.

Bogatić so sklenili napasti zato, ker je bil sedež okraja in ker bi zato napad odjeknil v bližnji in daljni okolici. Razen tega v Bogatiću takrat še ni bilo okupatorjeve operativne vojske (tam je bilo le sedemnajst žandarjev) in zato so pričakovali, da bo akcija uspešna. Ker pa je to bila odredu prva akcija, jo je bilo treba kljub temu pripravljati tako, da bo uspeh zajamčen.

Za sedmi avgust so se odločili zato, ker je to bil semanji dan. Menili so, da bo v množici, ki se bo takrat zbrala v mestecu, nalogo laže dokončati kot sicer. Odred pa je dobil tole nalogo: iznenada napasti, razorožiti žandarje, pokončati nekatere izdajalce in iz zaporov spustiti ljudi, ki jih je tja spravil okupator oziroma njegova oblast.

Odred so razdelili na pet skupin, proti Bogatiću pa je krenila vsaka zase. Borci so se preoblekli v navadne kmete in se pomešali med ljudi, ki so hiteli na semenj. Pri sebi so imeli le bombe in pištole, medtem ko so puške naložili na voz in jih prekrili s koruznico in košarami z jabolkami in hruškami. Na vozu so sedeli trije borci, vsi drugi pa so hodili v skupinah pred vozom in za njim.

Odred je prispel brez kakršnihkoli težav pred stavbo okrajnega glavarstva v središču mesteca. Borec, ki naj bi ubil okrajnega glavarja, je stopil notri, vendar naloge ni opravil, ker mu je zatajila pištola. Ko je okrajni glavar videl, da mu gre za glavo, je planil na cesto in začel vpiti na pomoč. To je bil poveljniku odreda tudi znak, da nima več kaj čakati, in je zaukazal napad. Borci na vozu so zgrabili za puške in hip kasneje so odjeknili streli proti okupatorju. Ceste so se takoj izpraznile.

Žandarje je vse to tako presenetilo, da nihče izmed njih pomislil na odpor. Šlo jim je le za rešitev svojih glav. Odred je zaplenil nekaj orožja in opreme: sedemnajst pušk, nekaj ročnih bomb, na stotine nabojev, motorno kolo in dvajset koles. Za takratne razmere je bil to kar bogat plen.

Uspeh je pripisati predvsem pravilni odločitvi, da bodo borce in njihovo orožje spravili v mestece skrivoma. Tako so dosegli popolno presenečenje.

Ko je bil napad uspešno končan, so se lotili drugega dela naloge. Po končanem boju so se ljudje spet začeli zbirati in partizani so takoj priredili miting, na katerem je govoril odredni komandant Neboja Jerković. Ljudem je razložil, kdo so partizani in za kaj se bore. Nato jih je pozval, naj se jim pridružijo. Uspeh je bil presenetljiv: V partizansko kolono je stopilo petdeset domačinov in krenilo proti taborišču na območju Gluščev. Spotoma pa se je partizanom pridružilo še nekaj ljudi iz vasi, skozi katere je neše borce peljala pot. Tako je odred tega dne narasel na sto borcev.

Naslednjega dne je okrepljeni in sorazmerno dobro oboroženi odred odšel razoroževat žandarje, požigat arhiv v občinskih stavbah, rušit mostove, trgat telefonske zveze, postavljat nemškim enotam zasede in organizirat mitinge za prebivalstvo.

MILISLAV NIKIĆ

Fotografija z vprašajem

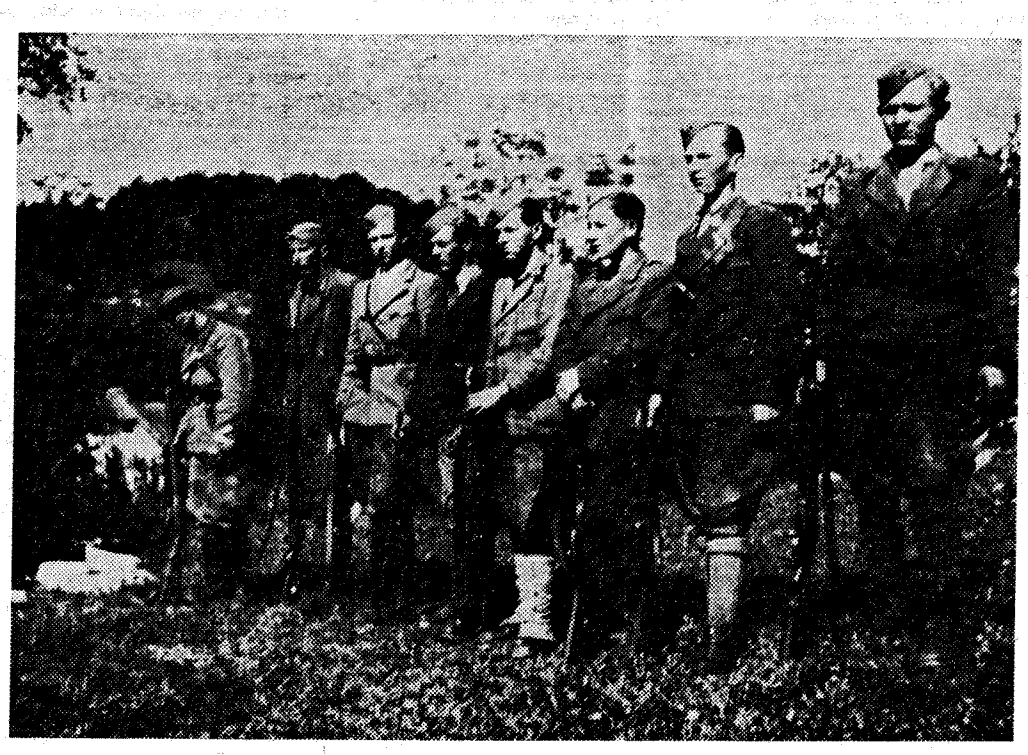

Tovariši na fotografiji najbrž pripadajo kaki zaledni enoti, slika pa je najbrž nastala nekje na Dolenjskem spomladi ali poleti 1944, kar sklepamo po uniformah, opremi, orožju, pokrajini in rastlinstvu. Smo se zmotili?

Glede fotografije z vprašajem v letošnji 6. številki (12. februarja) se je v našem uredništvu oglasil tovariš Vid Jerič iz Celja, upokojeni polkovnik. Povedal nam je, da je slika nastala v drugi polovici marca 1945 na cesti pri Hinjah v Suhi krajini, predstavlja pa prištabne enote 12. brigade. Prvi od leve proti desni je kurir Knez, po partizansko Jušč, tretji Rudi Pintar, šef OC 12. brigade. Pred vrsto stoji s šibo v roki Vid Jerič.

Konvoji niso prišli na cilj

Ob kapitulaciji Italije so naše enote na obali in otokih dobile tudi nekaj obalskih baterij. Tako so nastale naše prve obalske baterije, ki so dobile nalogo, da napadajo sovražnikove konvoje med njihovo plovbo vzdolž obale.

Nemška vojna mornarica je takoj po italijanski kapitulaciji začela organizirati pomorski promet po Jadranu in se ni mnogo ozirala na to, da so bili otoki in večji del obale v naših rokah. Za Nemce so bile morske poti izredno pomembne, saj so morali po morju oskrbovati svoje enote, ki so se bile prebile na našo obalo in vdrle v Albanijo.

Naše obalske baterije so se uspešno upirale sovražniku. Čeprav topničarji niso imeli nobenih bojnih izkušenj in so bile njihove merilne naprave slabe ali pa so bili celo brez njih, so sovražniku takoj pokazali, da ne bo mogel po našem morju pluti nemoteno. Že 17. septembra 1943 je poveljnik nemške vojne mornarice na Jadranu moral v svojem vojnem dnevniku ugotoviti tole:

»Obalske baterije na otokih lahko precej motijo pomorski promet. Zaradi njih je plovba na območju Zadra praktično onemogočena. Zato je nujno potrebno zavzeti otoke, da bi lahko vzpostavili nemoten pomorski promet.«

Otoke in obalo pa Nemci niso mogli tako zlahka zasesti, kot so sprva mislili, zakaj naše enote so se jim uspešno upirale. Topničarji so prve uspehe dosegli že v septembru. Sovražnikova letala so začela iskati njihove položaje, toda v marsikaterem primeru je bilo njihovo prizadevanje zaman. Nemške ladje so se morale našim baterijam izogibati ali pa so se znašle v pasti, ki so jo jim bile nastavile neodkrite baterije. Na podlagi najnovejših podatkov bom opisal dva uspeha naših obalskih topničarjev, ki so ju dosegli oktobra leta 1943.

Sedemindvajsetega septembra 1943 je v večernih urah odplul iz Benetk proti Puli 7.600 tonski tanker »Pozzarica«. Plul je s hitrostjo 10 morskih milj in je zato prispel na cilj šele naslednjega dne. V Puli sta ga že pričakovala parnika »Dea Marcella« in »Merano«. Vse tri ladje naj bi vzdolž obale krenile v Egejsko morje. Pred odhodom so kapitane opozorili na naše obalske baterije in jim svetovali, naj se otokom in obali nikar preveč ne približujejo.

Devetindvajsetega septembra so iz pulskega pristanišča odplule vse tri ladje: »Dea Marcella« in »Pozzarica« ob šestih zjutraj, »Merano« pa štiri ure kasneje. Sklenjeno je bilo, da se spotoma zaustavijo v Kotoru. Med vožnjo so se ladje sešle, vendar so plule druga od druge na ustrezni razdalji.

Prvega oktobra so prispele pred naše obalske baterije v Primoštenu in Zečevu. Dan je bil preplah, topničarji pa so se pripravili na boj. Streljati so začeli šele potem, ko so se jim ladje dovolj približale. To se je zgodilo približno ob enajstih. Že s prvimi streli je bila zadeta »Dea Marcella«. Na ladji je izbruhnil požar, posadka pa jo je zapustila. Goreča ladja je na morski površini vzdržala še nekaj ur. Ob pol štirih pa se je ob otočku Grbavcu zahodno od Primoštena potopila. Drugi dve nemški ladji sta se pravočasno vrnili proti Zadru. »Pozzarica« je tja priplula 1. oktobra, medtem ko se je »Merano« zasidral pri rtu Kablinu v Srednjem kanalu, kjer so ga naslednjega dne zjutraj z mitraljezi in puškami napadli borci z bližnjih otokov. Med napadom sta bila laže poškodovana dimnik in krmarska naprava, dva člana posadke pa ranjena. Ladja se je hitro umaknila, opoldne pa je bila že v Zadru.

Tako konvoju, ki je bil namenjen proti Grčiji, zaradi uspešnega delovanja obalskih topov in partizanskih enot ni uspelo opraviti prejete naloge. Ker pa so Nemci ob Egejskem morju ladji zelo potrebovali, je komandant tamkajšnje mornarice zahteval, naj ju iz Zadra čim hitreje napotijo na jug.

Ko so ladji popravili, sta 13. oktobra ob šestih popoldne odplули iz Zadra, dva dni kasneje naj bi prispeli v Kotor, nato pa nadaljevali plovbo proti Egejskemu morju. Komandantoma so spet naročili, naj se pazita partizanskih topov. To jima ni bilo treba ponavljati, saj sta jih že občutila na lastni koži. Zato sta najprej previdno zavila proti severu, nato pa se ponoči zasidrala v bližini otoka Oliba. Štirinajstega oktobra sta nadaljevala pot proti Lošinju, nato pa precej stran od otokov in obale krenila proti jugu. Spotoma so ju na odprtem morju prestregla dva britanska rušilca. Medtem ko je nemška posadka še uspela potopiti »Merano«, je bila »Pozzarica« zaplenjena. Tako je končal ta konvoj in po zaslugi naših topničarjev ni nobena izmed njegovih treh ladij prispela na cilj.

Sedemnajstega oktobra 1943 je ob petih popoldne iz albanskega pristanišča Drača krenil proti Kotoru parnik »Mamelli«, dva dni kasneje, ob isti uri in v isto smer, pa še parnik »Guido Brunner«. V Kotoru pa je bil že od poprej parnik »Marco«. Vse tri ladje bi morale pluti v Trst. Naložene so bile z raznim materialom, na krovu pa so imele tudi nekaj vojaštva. Iz kotorskega pristanišča so ladje odplule 23. oktobra, naslednjega dne pa so prispele v Dubrovnik.

Nemški kapitani so dobili navodila, naj plovejo po notranji progi, zakaj naše obalske baterije pri Zečevu in Primoštenu so se morale nekoliko poprej umakniti. Navzlic temu so se nemški poveljniki še vedno bali partizanskih topov, pa so se otokov raje izognili. Ko so ladje 25. oktobra ob pol treh popoldne bile severno od otočka Sv. Andrije, so jih napadli štirje zavezniški lovci-bombniki. Nobena izmed njihovih bomb pa ciljev ni zadela. Za to so letala začela ladje obstreljevati s topovi in mitraljezi. Dve ladji sta se vneli, med posadkami pa je bilo nekaj mrtvih in ranjenih.

Po napadu so ladje zavile proti Splitu, ne da bi njihovi poveljniki vedeli za našo baterijo na Drveniku. Ta jih je s topovi in mitraljezi začela obstreljevati ob pol osmih zvečer. Parnik »Marco« je bil zadet v kljun, med posadko pa je bilo tudi nekaj žrtev. Poškodovana je bila tudi njegova strojnica. Navzlic temu se je ladja le nekako privlekla do Splita, tam pa ga je kasneje potopilo zavezniško letalstvo. Parnik »Guido Brunner« je bil tudi poškodovan, vendar se mu je z mrtvimi in ranjenimi mornarji na krovu uspelo zateči v šibeniško pristanišče. Tu »Mamelli« ni ostal cel, odplul pa je proti Puli. Tja je prispel 28. oktobra s 16 mrtvimi in 30 ranjenimi mornarji.

KAŽIMIR PRIBILOVIĆ

Prva Kajuhova zbirka

Na razstavi tiska v Celju je vzbujala posebno pozornost prva izdaja Kajuhovih pesmi. Kako je nastala?

Štab XIV. divizije se je skupaj s Šercerjevo brigado med novembrsko ofenzivo 1943. vračal iz Brkinov. Kolona se je ustavila pod Snežnikom. V globoko zasneženi leseni baraki brez vrat in oken se je stisnila tudi divizijska »kulturniška« skupina. Na celem pohodu so nosili s seboj papir in ciklostil. Divizijski propagandni odsek je izdajal dnevno radijski bilten in tudi dve številki »Poročevalca«. Tokrat je bilo sklenjeno, da v dveurnem odmoru natisnejo prvo zbirko Kajuhovih pesmi. Brina je položila na kolena mali strojček, Kajuh ji je diktiral pesmi na pamet. Slikar Belač je izrisal naslovno stran. Skladatelj Špik in Vera Hreščak sta pa ciklostirala. Vsi ostali so hodili z odtisnjenimi listi od ognja do ognja in jih sušili. Bilo je zelo mrzlo, barva se je strdila in sušenje je predstavljalo večjo oviro kot vse drugo. Prej kot v dveh urah je bila zbirka dotiskana — vsega 38 izvodov. Ko so zlagali zadnje liste, je že prišlo povelje za odhod.

JOŽE BOHINC-BRANKO:

SMRT OB SAVI

Dolgo je bolščal v temo in vznemirjale so ga skrbi, da ni mogel zaspati. Iz razmišljanja so ga nenadoma predramili močni udarci na glavne dveri. Ker se na prvi hrup nihče ni oglasil, je z večjo neučakanostjo še enkrat trdo zabobnelo. V obrisih okenske svetlobe so se zdajci pokazale temne sence, ki so grozljivo visele na vseh treh oknih. Vrata so zahreščala in nekaj se je hreščeče lomilo, nato pa z močnim truščem udarilo ob tla. Vlomilcem se je presneto mudilo.

»Jernej, konec nas bo. Molilimo ... oče naš, kateri si v nebesih ...!«

»Hudiči satanski, ni jim še dovolj, vse nas bodo pokončali«, je planil pokonci Jernej, se pognal proti vratom kamre in naprej v mlin.

Tisti hip je zaropotalo tudi že v mlinu. Ponočnjaki so zlezli z zadnje strani po škarpi skozi odprtine mlinskih koles in prestregli očeta v brezupnem begu. Tako hitrega vdora v mlin Jernej ni pričakoval. Presneto temeljito so zasnovali svoj načrt in poznali so vsako luknjo v mlinu. Tisti hip so vdrli tudi v vežo in v kuhinji je posvetila luč.

Mlinarjeva Ivana je pokleknila k postelji in onemoglo kričala: »Ježeš, Marija, pomagajta. Kaj se godi pri nas! Sveta mati božja, reši nas vsega hudega!«

Zdajci so se odprla obojna hišna vrata iz kuhinje in kamre. Nočno temo z obeh strani so obsvetili podolgovati snopi iz žepnih svetilk in se ustavili ob posteljah, kjer je klečala mati Ivana, in kamor so privlekli tudi očeta Jerneja. V tem

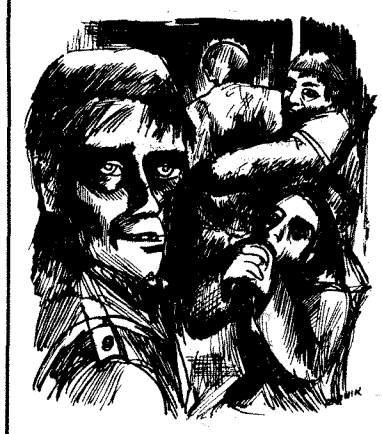

se je prižgala luč v hiši, divjaki so obstopili Jerneja z naperjenim orožjem in se kmalu nato spet umaknili. Le eden je ostal tik ob žrtvi ter namignil ostalim, naj se umaknejo. Očitno je bil to njihov vodja.

Oče se je zazrl v čudne neznane ljudi. Prvi, visok in suhljat možak z brzostrelko na rami in s koščenim, bledim obrazom ter udrtih oči, je malomarno in hudobno izustil: »No, tovariš G a b e r, treba bo sklicati gospodarsko komisijo. Potrebujemo živil za naše enote. Nocoj se cel bataljon zadržuje v vasi, zgoraj.«

Pri tem pa je s porogljivim nasmeškom ošinil ostale, ki so se poskušali delati resne. Oče mu je nejeverno pogledal v čudno tuj in sovražen obraz. Na veliki in podolgovati čepici, ki se ni prav nič prilegala ploščati glavi s koščenim obrazom, je zagledal rdečo peterokrako zvezdo. Svojim očem ni mogel verjeti, da je res, kar vidi. — Partizani, da bi tako divjaško vdrli v njegovo hišo? Kaj takega! To je nesmiselno! Te pošasti, da bi bili partizani! Sami neznanci, okrutneži in nenavadno čudne uniforme. Nihče drug nima uniforme kot koščeni dolgin. Kako podoben je smrti!

Jernej je že slišal o črni roki, ki ponoči vdira v stanovanja in ubija ... Pa ne, da so to oni?! ... Ozrl se je na ženo. Ta se je približala Koščeni smrti, ki mu je pod čelom bolščalo dvoje spreminjastih vdolbin. — Beseda Gaber je mater Ivano zbegala, da trenutno ni vedela, pri čem je. Tako so vendar partizani klicali njenega moža!. Pa gospodarska komisija, ki jo je vodil. To vedo vendar samo partizani in nihče drug.!

Kaj da so res oni?!

»Mamica, nikar nas ne glejte tako nezaupljivo in sovražno. je čudno votlo in zveneče zropotal Koščena smrt.

»Mi smo, da mi, partizani!«

Mati Ivana je iskala trohico sočutja pri teh ljudeh — ošinila je s pogledom drugega za drugim — pa je ni našla. Vsi so strmeli nekam hladno, brezizrazno, preteče. — Nazadnje se je ustavil njen pogled na Koščeni smrti, ki je še vedno stal sredi hiše Njegovega pogleda ni prenesla, čeprav se je ta okostnjak poskušal prijazno nakremžiti. Tudi sama je opazila rdečo zvezdo na njegovi čepici, a kako naj verjame, da ta prikazen pripada tistim vrstam pogumnih in prijaznih fantov in mož, ki so prihajali k hiši v družbi Jureta, Gobarja in drugih. — Samo za hip se je srečala z moževim pogledom in znebila se je še zadnjega občutka dvoma in negotovosti. Njegove oči so razodevale to, kar je pričakovala tudi ona. Pripravljena je bila na vse — tudi braniti se pred temi vlomilci.

Koščena smrt je potegnil iz žepa cigarete in prižgal. Malomarno je puhal dim skozi ustne žlebičke in grdo kremžil svoj voščeni obraz. Kakor da ga je nekaj obsedlo, je začel nenadoma hoditi po hiši gor in dol, da so se mu morali drugi umikati. Ogledoval je slike, ki so visele po stenah, in nekaj godel. Končno se je zleknil na debelo javorovo mizo v desnem kotu hiše. Takoj so se tudi ostali posedli po klopeh. Videti je bilo, da se jim nikamor ne mudi. — Le Jernej in žena Ivana sta še zmeraj visela ob posteljah.

Nad glavami v vrhnjih prostorih se je začula trda hoja. Vdrli so tudi na vrh in na podstrešje. V mlinu je ponovno zaropotalo. Skozi okna je bilo videti polno temnih senc, ki so se prikazovale in spet izginjale. Kakor vragi so obsedli vso hišo. Tudi po hlevih in na seniku so brskali.

Jernej in žena sta trepetala za sina Jureta, ki je to noč prenočeval na seniku. Prav lahko bi ga iztaknili?

»Kako pa tovariš Gobar in Branko, ki sta bila nocoj tukaj?« je nenadoma prekinil molk koščeni dolgin. »Kam pa sta odšla, bi radi vedeli. Njiju čakamo. Mudi se nam naprej. Beli so nam vedno za petami!«

Mlinarjeva nista mogla skriti vznemirjenja ob teh besedah. Tudi to da zlodeji vedo. Je že izdajstvo vmes — Zoprno jima je bilo njihovo nesmiselno pretvarajnje in podtikanje, saj so se že vendar sami dovolj razkrili. O tem ni bilo več nobenega dvoma.

»Ne poznamo nobenega Gobarja ali Branka! Kaj sploh silite v nas. Ponoči ima vsakdo rad mir!« je pritrdila nejevoljno mati.

»No samo povejte, kje sta, pa bo vse prav.«

»Najpreje bi rada vedela, koga sploh iščete?« se ni dala premotiti mati Ivana.

»Kaj pa vaš sin Jure, po naše Branko, ali pa vaš brat Tone s partizanskim imenom Gobar,« se je vodja obrnil proti Jerneju.

V sobi je nastala tišina. Ponočnjaki so se še naprej pretvarjali, čeravno je bilo že jasno, da so domobranci. Vendarle pa poznajo vse podrobnosti o partizanih.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Prehrana v naravi

Zajetje izvira

Da bi si preskrbo z vodo olajšali, napravimo zajetje izvira.

Če voda izvira s poševnega sloja zemljišča (gl. sliko), najprej na tem mestu odkopljemo zemljo (zasečemo), nato napravimo začasen kanal oziroma korito iz desk, lubja ipd, da se voda odteka vstran. Na dno vseka damo sloj ilovice, debel 20 cm, nanj pa postavimo sod, zaboj ali kaj podobnega, kar lahko rabi za zasilen rezervoar (lahko ga zgradimo tudi iz kamenja). Na tisti strani, ki je obrnjena k izviru, napravimo odprtino, da lahko teče noter voda, na nasprotni strani pa vdelamo v rezervoar odvodno cev ali žleb za odtok. Zajetje obložimo s slojem nabite ilovice ali gruščem. Na zgornji strani mora rezervoar imeti odprtino, da ga lahko čistimo. Odprtina pa mora biti pokrita s pokrovom, da je rezervoar ob nalivih zavarovan pred površinsko vodo. Za odvod površinske vode ob nalivih napravimo nad zajetjem kanal.

Podobno zajetje napravimo, kadar prihaja voda na površino od spodaj (gl. sliko). Okolico izvira v premeru 6 metrov očistimo, nato izkopljemo jamo in postavimo vanjo sod brez dna. Stene soda na zunanji strani obložimo z ilovico. Na dno rezervoarja damo sloj peska ali grušča. Gornjo odprtino zapremo z pokrovom. Pri strani vstavimo v sod cev, da se voda skoznjo odteka.

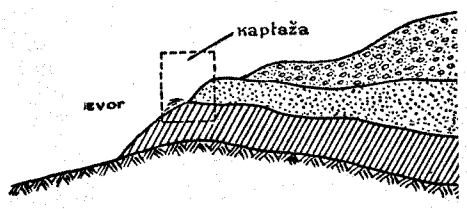

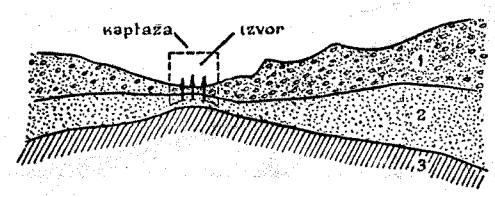

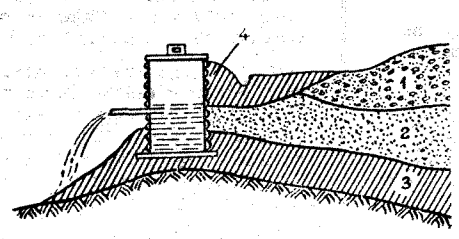

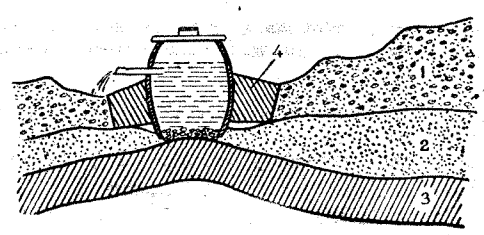

Velika udeležba na skupščini

Dne 15. marca je bila v predavalnici delavskega doma v Trbovljah redna letna skupščina Združenje borcev NOV »Alojz Hohkraut«. Udeležilo se je 168 članov.

Borci so se zanimali predvsem za spremembe pri pokojninskem zakonu. Po referatu predsednika se je razvila živahna razprava. Med drugim so s skupščine poslali čestitke IX. kongresu ZKJ in tovarišu Titu ob ponovni izvolitvi za predsednika ZKJ.

Po skupščini je bila skromna pogostitev.

MARTIN FRIGEL

Partizanska slavja na Slovenjgraškem območju

V letošnjem jubilejnem letu, ko proslavljamo 50-letnico ustanovitve Zveze komunistov Jugoslavije, Zveze sindikatov Jugoslavije in Zveze mladine Jugoslavije, bo na slovenjgraškem območju več partizanskih slavij. Še posebej prisrčno se bodo Slovenjgradčani vključili v slavje »Štajerska in Koroška v revoluciji« z osredno prireditvijo v Velenju 27. aprila.

Maja bo minilo 25. let od ustanovitve Pavčkove partizanske bolnice na Pohorju. Na občinskem združenju Zveze borcev NOV Slovenj Gradec bodo predlagali, da naj bi to proslavo organizirala kolektiva splošne bolnišnice in zdravstvenega doma, bila pa naj bi hkrati tudi praznik zdravstvene službe z območja občine Slovenj Gradec.

Ob 8. juniju — prazniku občine Slovenj Gradec bo občinska skupščina na predlog občinskega odbora ZZB NOV, podelila domicil udarni brigadi Miloša Zidanška.

»Če bi kje na svetu obstajala stranka preplašenih, bi se ji takoj pridružil.«
Ingmar Bergman, švedski filmski režiser

Šolo v Šmartnem pri Slovenj Gradcu pa bodo preimenovali v »Šolo Pohorske brigade«.

Lepo bodo proslavili v Slovenj Gradcu tudi letošnji 4. julij — dan borca. Ob tej priložnosti bodo v Pamečah pri Slovenj Gradcu odkrili spomenik borcem NOV, pri Jesenku pa bo zbor borcev Pohorske brigade. Računajo tudi, da bodo ob 4. juliju — dnevu borca izročili namenu gozdno cesto do Jesenka, ki jo ureja Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec.

Sicer pa pripravljajo občinski odbor ZZB NOV ter krajevne organizacije ZZB NOV na območju občine Slovenj Gradec v letošnjem jubilejnem letu še več drugih prireditev, proslav in partizanskih srečanj.

-M

Novice iz Ljutomera

Združenje borcev mesta Ljutomer šteje 148 članov in članic, ki so se pred kratkim v velikem številu udeležili redne letne skupščine. Med drugim so veliko govorili o še vedno neurejenih stanovanjskih razmerah, v katerih živi nekaj posameznikov. Člani so se spraševali, kako to, da se šele sedaj resno lotevamo te zadeve, ko je preteklo od konca vojne že 24. let. Kaj smo delali doslej?

Drugo vprašanje, ki so o njem govorili, je bila nezadostna skrb za zdravstveno varstvo borcev. Član ZB se težko prebije do klimatskega zdravljenja. Prej mora skozi vrsto rešet v obliki različnih komisij, potem pa mora čakati na vrsto še v zdravilišču, ki je velikokrat zasedeno že vnaprej zlasti od tujcev. Včasih so imeli borci in invalidi svoja okrevališča, zdaj pa so ta postala zelo redka.

Tretje vprašanje, ki so o njem največ govorili, so pokojnine, pa tudi zaposlitve članov in nečlanov. Člane ZB skrbi odhajanje najbolj zdrave in sposobne mladine na delo v tujino, čeprav bi za mnoge lahko našli delo tudi pri nas.

Vrsta obljub o ureditvi zadev borcev v Ljutomeru ni bila izpolnjena in nihče ni pojasnil, zakaj ne. Nihče ne misli kritizirati družbene ureditve in postavljati vprašanje odgovornosti, toda nekdo mora biti odgovoren za počasno urejanje zadev borcev in njegovo zavlačevanje do današnjih dni. O tem veliko razpravljajo v tisku, radiu in televiziji, učinek pa se zaenkrat še jasno ne čuti.

Aprila bo ZB sodelovala pri Kurirčkovi pošti, poleti pa bo partizansko srečanje v Cezanjevcih pri Ljutomeru, znani partizanski vasi. Do tedaj bodo obnovili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja v Ljutomeru.

STANE FEUŠ

Takih srečanj si še želimo

V začetku februarja je obiskal borce Prešernove brigade iz Apač njen nekdanji komandant Karel Leskovec iz Ljubljane. Veseli smo bili tega srečanja, saj smo si po triindvajsetih letih zopet podali roke in obudili spomine na čase našega narodnoosvobodilnega boja.

Takih obiskov in srečanj si borci še želimo!

Alojz Markon
Apače 27, p. Apače

Skupščina ZB Javornik — Koroška Bela

Na skupščini, ki je bila 22. februarja, se je zbralo nad polovico članov.

Lani je odbor skupaj s člani organiziral več proslav in prireditev. Tako deseti in enajsti kurirski smuk in pohod po partizanskih poteh za dan mladosti, ki je dobil naziv »Jožkov odred na pohodu«. Borci so pripovedovali mladini o dogodkih med vojno.

Nasploh je združenje veliko naredilo za prenašanje tradicije revolucionarnega boja. Zato ima stalno povezavo s šolo Jožeta Zupana-Ježka, z ZB sodeluje tudi ves učiteljski zbor. ZB sodeluje tudi z drugimi organizacijami in ni skoraj nobene akcije več, kjer ne bi bilo tudi borcev.

Naredili so tudi program dela za leto 1969. Ta bo še bolj pester kot prejšnja leta zaradi proslave 100-letnice železarne Jesenice.

Težave, ki tarejo železarno, se odražajo tudi na skrbi za borce, saj je od železarne odvisen tudi občinski proračun.

Nekateri člani so izrazili nezadovoljstvo zaradi razlikovanja med borci pred 9. septembrom 1943 in po njem pri pokojninah. Saj je bilo tudi 1944 marsikdaj hudo, zato naj bi tudi borci po 9. septembru imeli nekatere prednosti pri upokojitvi. Prav tako so se nekateri pritoževali nad tem, da imajo bivši interniranci, katerih ni malo, precej težav pri uveljavljanju dvojnega štetja.

Člani so se izjasnili proti ločitvi ZROP od ZZB. Če bi se to zgodilo, bi ZB kmalu postala organizacija starih, postala bi sama sebi namen in ne bi mogla uspešno sodelovati v našem družbenem življenju, dokler ne bi izumrla, saj se že zdaj iz leta v leto manjša.

STANE TORKAR

Partizanski tabor v Brdih

Pred kratkim so se na Vrhovlju v Brdih sestali predstavniki družbenih organizacij, ki jih je sklical izvršni odbor občinske konference SZDL Nova Gorica. Sestanka so se udeležili tudi predstavniki ZZB Tolmin, na njem pa so se dogovorili glede sestanka aktivistov in partizanov iz Brd in Benečije.

Ta naj bi bil 7. septembra letos v okviru praznovanja občinskega praznika. Sestanek naj bi ne bil običajna partizanska proslava, ampak predvsem tovariško srečanje v obliki partizanskega tabora. Tako bodo udeleženci imeli več časa in priložnosti za pogovore. Srečanja se bodo udeležili tudi predstavniki italijanskih partizanov, ki so se bojevali na naših tleh. Ves dan naj bi s presledki izvajali tudi kulturni program, v hrastovem gozdičku pa bo puhala pod nebo dim partizanska kuhinja, v kateri bodo kuharji pripravili tradicionalni partizanski golaž.

Pripravljalni odbor bo vodil nekdanji komandant Briško-beneškega odreda Jože Gačnik. Borci in aktivisti naj sporoče svoje naslove odboru na naslov: občinski odbor ZZB Nova Gorica-pripravljalni odbor za srečanje aktivistov in borcev z Brd in Benečije. Dobro bi bilo tudi, če bi pisali spomine, saj je o NOB v teh krajih še razmeroma malo znanega. Prav tako naj bi poslali za preslikanje fotografije, ki jih morda še hranijo.

JUST PERAT

Kulturni obzornik

Alenka Nedog: Tone Tomšič

Cela knjiga o enem samem človeku, dejanskemu voditelju osvobodilnega gibanja v Sloveniji, Tonetu Tomšiču, je prvo delo take vrste pri nas. Prvo delo, ki v celoti opisuje življenje človeka, voditelja naše revolucije, zraslega izmed malo znanih, znanega samo po njegovi kratki življenski poti, toda po velikih dejanjih.

Če upoštevamo načelo, da zgodovino delamo ljudje, potem knjiga o takšnem vidnem revolucionarju, kakršen je bil Tone Tomšič pomeni za nas tudi del splošne naše slovenske zgodovine zadnjih 50 let. Skozi njegovo usodo zaznavamo usodo tisočih slovenskih mladeničev, ki jih je mednarodni imperializem žrtvoval tuji državi zato da je kupil njeno udeležbo v vojni. Porajajoči fašizem jih je prizadel v najosnovnejših čustvih in jih na različne načine pripeljal v vrste borcev za socializem. Eni so dočakali zmago kot vojaki ameriških pomožnih čet v Franciji, drugi kot tankisti v Trstu, tretji kot višji oficirji, člani vrhovnih teles in podobno, za vse pa je bil skupni imenovalec v silovitem sovraštvu do fašizma.

Tudi Tone Tomšič je bil eden izmed tistih. Avtorica knjige o njem, Alenka Nedogova, ki se že dlje časa ukvarja z znanstvenim delom iz zgodovine našega osvobodilnega boja, je uspela zbrati veliko število podatkov o njem in jih prenesti na papir. Tako zvemo za marsikatero podrobnost iz življenja Toneta Tomšiča, sledimo njegovi življenjski poti, ki ni bila brez razpotij, navzkrižij in težav iščočega cilja svojega življenja.

Ob branju knjige se spet zavemo, kako malo smo še naredili za raziskavo naše najnovejše zgodovine. Koliko je še osebnosti, ki bi zaslužile, da o njih napišemo knjigo in to takoj, vsaj v nekaj letih, dokler ne izumro žive priče. Knjige o ljudeh, ki so prav tako kot Tone Tomšič zrasli iz revolucionarnega gibanja, se dvignili v konice naprednih tokov, včasih grešili iz neznanja in potrebe po naglici v presojanju ali pod vplivom tujih zgledov, pa se spet pobirali in ubirali nova, od prejšnjih boljša pota.

Kljub vsem morebitnim napakam in pomanjkljivostim so ti ljudje naredili veliko več kot so zmogli povprečneži in so se zato za večno zapisali v našo zgodovino.

Posebno poglavje pa so revolucionarji, ki so padli na začetku ali v prvi polovici svoje poti. Kot taki se niso imeli časa razviti v še bolj vidne voditelje, saj so omahnili, ko naše osvobodilno gibanje še ni bilo tako močno in množično kot kasneje. Eden izmed njih je bil tudi Tone Tomšič, čeprav sekretar CK KP Slovenije, dolgoletni delavec, znan več pokolenjem predvojnih komunistov, ki so ga zaprli že 10. decembra 1941, 21. maja 1942 pa ustrelili v znani Gramozni jami pri Ljubljani.

396 strani obsegajočo knjigo v opremi Toneta Lazarja je izdal zavod »Borec« te dni, njena avtorica pa je zanjo dobila letošnjo II. Kajuhovo nagrado.

MP

Kronika „Naši Sardinci“

Pred kratkim so imeli v Kopru sestanek člani odbora posebnih kazenskih delovnih enot italijanske vojske, ki deluje v povezavi z osrednjim odborom prekmorskih brigad, sedež pa ima v študijski knjižnici v Kopru.

Odbor si je zastavil za cilj zbrati kar se da več dokumentov o položaju v kakršnem so živeli slovenski in hrvaški fantje, takrat italijanski državljani, na Sardiniji.

Na ta otok so že med I. svetovno vojno pošiljali avstroogrske vojne ujetnike, med katerimi je bilo veliko pripadnikov jugoslovanskih narodov. Mnogi so želeli kot prostovoljci v srbsko vojsko, pa jim tega niso dovolili. To pa zaradi tega, ker so vedeli, da si je Italija pribarantala kot nagrado za udeležbo v vojni na strani Antante velik kos jugoslovanskega ozemlja.

Takoj po končani vojni, ko je Italija zasedla Istro in Goriško, so od tam internirali blizu 2000 ljudi, ki so se zdeli okupacijskim oblastem sumljivi. Med obema vojnama je bila Sardinija prava italijanska Sibirija, posebno za Slovence in Hrvate. Vojne obveznike so tja pošiljali v razne enote, ki so veljale kot kazenske. Še pred letom 1941 pa so na Sardiniji ustanovili posebne delovne kazenske enote. Tako je bilo ves čas na tem otoku skupno kakih 15.000 Slovencev in Hrvatov, ne računajoč pri tem vojne ujetnike bivše jugoslovanske vojske ter zapornike iz Jugoslavije po letu 1941.

Po italijanski kapitulaciji se je večina Jugoslovanov, ki so se znašli v Italiji ali zavezniškem vojnem ujetništvu, nekako posrečilo, da so se prej ali slej priborili pravico do vstopa v NOV. Le Slovencem in Hrvatom, ki so bili na Sardiniji, to ni bilo dovoljeno. Vse intervencije vrhovnega štaba in tovariša Tita osebno niso zalegle. Ameriška vojaška oblast je zadržala kakih 6000 Slovencev in Hrvatov, jih razvrstila v 26 delovnih čet in jih uvrstila v svojo 7. armado. Dovolili so jim nekatere svoboščine. Tako so med drugim imeli slovenske oficirje, svoje pevske zbore, slovensko revijo itd. S Sardinije so jih premestili na Korziko in od tam so sodelovali v invaziji na južno Francijo, nato pa so pomagali pri oskrbi ameriške vojske, ki je prodirala v Francijo in Nemčijo.

Te naše rojake so pustili domov šele novembra 1945, kar seveda ni šlo gladko, posebno še po začetku diplomatskih posegov za dokončno priključitev Istre in Primorja k Jugoslaviji.

Na zadnji seji so ugotovili, da so v zadnjih osmih letih, zlasti pa od 1965 dalje zbrali veliko gradiva. Nekatera poglavja iz predvidene knjige so že pripravljena. Veliko pomoč je odbor dobil od nekdanjih »sardincev«, ki se še zdaj čutijo prizadete, ker ne da bi bili česa krivi niso okusili sreče, da bi se z orožjem v rokah bojevali na domači zemlji za svojo svobodo.

Ob koncu so člani odbora sklenili, da bo letos ob 25. letnici ustanovitve slovenskih čet v 7. ameriški armadi izšla knjiga o dogodkih na Sardiniji. Tedaj bodo tudi organizirali bogato razstavo fotografij in dokumentov, ki bo gostovala v večjih krajih Primorja in Istre. Verjetno pa bo tudi srečanje tovarišev iz teh enot, pa tudi konfinirancev, zapornikov in ujetnikov, ki so bili na Sardiniji.

Zato odbor ponovno prosi vse, ki imajo kakšne dokumente, slike, spomine ali predmete s Sardinije, naj jih pošljejo odboru ali sporočijo, kaj imajo.

ALBERT KLUN

Ob izidu prve številke glasila „Odmevi partizanov severne meje“

Odbor Lackovega odreda je te dni izdal prvo številko svojega glasila z naslovom »ODMEVI PARTIZANA SEVERNE MEJE«. Glasilo ureja uredniški odbor, ki ga sestavljajo preživeli borci Lackovega odreda: Jože Klep, Ivo Skerlovnik, Gašper Šnabl, Franc Šromf, Ljubo Robnik, Srečko Tršavec (predsednik) in Franjo Vesenjak (odgovorni urednik). Številko, ki je solidno opremljena, je tiskal Zavod SR Slovenije za statistiko.

V uvodni besedi tega prav gotovo svojevrstnega in zanimivega glasila lahko med drugim preberemo: »Dragi tovariš, slišiš odmev regljanja brzostrelk, strojnic, pokanje tromblonov in bomb? Spominjaš se junaških, tragičnih in veselih dogodkov, pa naj bodo leti zapisani v tvojem glasilu!«

Vabilo, ki daje slutiti, da bodo tudi naslednje številke glasila borcev Lackovega odreda polne dragocenih podatkov, vrednih pozornosti in zapisa. Zatorej uredniškemu odboru iskrene čestitke z željo, da bi uresničil svoje zamisli in da bi imel v svojih vrstah čimveč prizadevnih sodelavcev!

D. M.

Zanimivosti

Knjiga o Titu v albanščini

Na knjižnem trgu je moč dobiti knjigo Vilka Vinterhalterja »Življenjska pot Josipa Broza« tudi v albanskem prevodu. Knjigo je v počastitev 50-letnice Komunistične partije Jugoslavije izdalo založniško podjetje »Rilindija« iz Prištine

Priznanje filmu »Španija moje mladosti«

Že novembra lani je bil film Zdravka Velimirovića »Španija moje mladosti« na festivalu kratkometražnega in dokumentarnega filma v Leipzigu nagrajen s posebno nagrado Svetovne mladinske federacije. Prvi del nagrade, diplomo, je avtor prejel že v Leipzigu, denarno priznanje v višini 5.000 forintov pa so mu izročili na svečani premieri, ki je bila 9. marca v Budimpešti. Na domačem festivalu kratkometražnega filma v Beogradu pa film »Španija moje mladosti« ni prejel nobene nagrade!

Spomenik geniju

Če bodo priprave tekle tako kot predvidevajo, bo Njegošev mavzolej na Lovčenu dograjen že v prihodnjem letu, Jugoslavija pa bo tako dobila enega najveličastnejših spomenikov v Evropi.

Uvoz kontrarevolucije prek turizma

V uvodniku časnika Centralnega komiteja Komunistične partije Sovjetske zveze lahko preberemo, da ima turizem, ki se vse bolj in bolj razvija, posebno mesto v načrtih imperialistov v boju proti socialističnim deželam. Prek turizma, poudarja avtor prispevka, želijo imperialisti uvoziti kontrarevolucijo in vohune!

»Napredno gibanje v slovenskem tisku«

V mariborski študijski knjižnici so pred kratkim odprli razstavo »Odsev socialističnega in komunističnega gibanja v slovenskem tisku«. Razstava prikazuje časnike, revije, brošure in druge publikacije, ki so v obdobju med obema vojnama približevali slovenskemu človeku idejo o socializmu in komunizmu. Posebej so zanimive tiste publikacije, ki so zaradi ilegalnosti pod lažnimi naslovi prinašale oziroma razširjale misli o naprednem gibanju.

Zagrebški študentje — zmagovalci TV debate v Oxfordu

Zagrebška visokošolca Marin Gerišković in Slobodan Lang, ki sta sodelovala v televizijski debati Britanske radijske družbe v Oksfordu sta v finalu premagala britansko študentsko moštvo in tako osvojila prvo mesto in srebrno žezlo znanega londonskega časnika »Observer« in Narodne zveze britanskih študentov. Tema: Ameriški način življenja je treba omejiti na Ameriko

»Ubil te bom, Kaja« na mannheimskem filmskem festivalu

Na mannheimski filmski festival so povabili film Vatroslava Mimice »Ubil te bom, Kaja«. Na tem festivalu vrtijo tudi dela, ki po mnenju prirediteljev zaslužijo pozornost mednarodnega festivalskega občinstva.

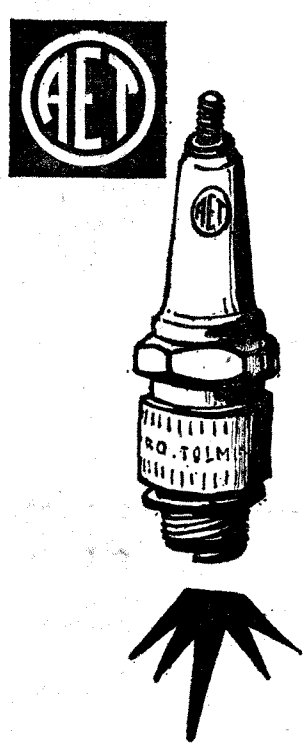

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

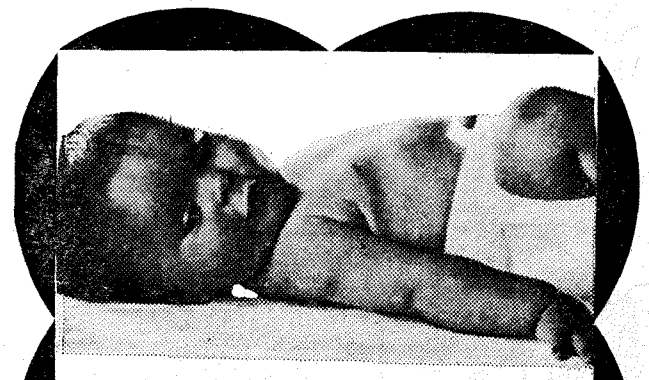

»balo« nama

za vašega novorojenčka

N

Mamice, babice, očetje, dedki, tetke, botrice in botri

BALO ZA VAŠEGA NOVOROJENČKA smo pripravili v naši veleblagovnici.

V oddelku za dojenčke imamo bogato izbiro vse potrebne opreme (balo) zanje.

Še posebej opozarjamo, da je iz uvoza spet prispela

CHICCO — OPREMA ZA DOJENČKE IN ITALIJANSKI OTROŠKI VOZIČKI

Partizanska ljudska pesem

Tkalke in kruh

Bilo je takrat,
ko je mlado dekle
stradaje jokalo
če je hotelo —
ostati dekle.

Zelene štrene
in črno-zmešani zvitki
strupeno so žrli
v mlade pljučne stene.

A če se je vdalo
kozavemu Nemcu
je zdaj navijalo
bolj svetli bombaž.

Bilo je takrat
ko je nedolžnost
umirala dnevno
v prostorih noči;
le redke ušle smo
kozavemu Nemcu...

Ej, »du ferfluchte« —
je sikal babjek
skoz črne zobé,
a me smo ga vsak dan
poslale h hudiču...

Marija Hriberšek

Marcelu Žorgi v slovo

Po Vukovarskem kongresu je bila sklicana pokrajinska konferenca vseh delegatov partije iz Slovenije, da bi izbrali in izglasovali kandidata za poslanca na listi KPJ za državnozborske volitve. Konferenca je bila avgusta 1920 v Ljubljani na Turjaškem trgu 2 (zdaj Novi trg), v delavskem domu. Sklicatelj je bil strojevodja Marcel Žorga, takrat že znan delavski voditelj in revolucionar.

Takrat sem bil še mlad fant. Neki sodrug, kakor smo se takrat klicali, me je predstavil Žorgi in drugim iz vodstva konference. Še pred začetkom konference so me po kratkem posvetu sprejeli v partijo in me določili za zaupnika v šentjernejskem okolišu. Dali so mi tudi 250 članskih izkaznic za člane, ki naj bi jih nabral. To je bilo moje prvo srečanje z Žorgo in drugimi.

Kmalu po konferenci se je začela predvolilna borba z raznimi shodi, kot smo takrat imenovali zborovanje. Tudi v Šenterneju smo organizirali več shodov na glavnem trgu, v nedeljo po prvi maši, ko se je zbralo veliko ljudi. Na prvem shodu je govoril Bartulović, na drugem pa sta govorila Marcel Žorga in njegov brat Jaka. Oba sta bila dobra govornika, govorila sta iz srca in prepričevalno, predvsem o krivicah in o izkoriščanju delavcev in kmetov, o vojnih dobičkarjih in raznih verižnikih, agrarni reformi, o slogi delavcev in kmetov, ki naj prinese ljudstvu lepše življenje prek resnične ljudske oblasti. Govora nista imela napisanega, bil je tudi brez gesel in fraz, zato je bil vsakomur razumljiv in preprost. Govornika sta na mah osvojila srca mnogih in požela navdušeno odobravanje.

V kasnejših letih sva se z Žorgo srečala še večkrat na raznih sestankih, konferencah in tudi zasebno v delavskem domu in drugje. Vedno me je sprejel prisrčno. Tudi kasneje, ko je začel veljati zakon o zaščiti države in ko je bila KPJ prepovedana, mi je vedno zaupal in mi je dajal potrebna navodila za ilegalno delovanje. Preganjanje, zapori, izguba službe in vse druge posledice začasne zmage meščanstva so Žorgo nazadnje prisilila, da je zapustil Slovenijo.

Po osvoboditvi je bilo o starih komunistih iz let 1920—1924 bolj malo slišati. Srečanje s Prežihovim Vorancem in nekaterimi drugimi je bilo zame novo doživetje.

Nekako pred šestimi leti sem prišel v Ljubljano po nekih opravkih in mimogrede zavil v bife Jadran na Miklošičevi cesti. Tam je bil upravnik Cvelber, predvojni komunist in moj rojak. Povabil me je, naj mu sledim. Šla sva v zadnjo sobo, kjer je pri mizi sedel starejši mož. Pokazal je name in da vprašal, če se kaj poznava.

Gledala sva se z možem, zdel se mi je znan in ugibal sem, odkod se poznava. Tedaj pa je mož rekel:

»Hej, Jerele, jaz sem Žorga!«

Potem sva se pogovarjala o minulih časih, o delovanju komunistov v prvih letih Jugoslavije. Žorga mi je pripovedoval, da je star 81 let in da še vedno dela v tovarni zdravil »Lek«.

Po vseh letih gorja se ni dosti spremenil, še vedno je ostal tak, kot je bil, dosleden in pošten delavec, ni se pritoževal, imel je izreden spomin, bil je ponosen na svoje politično udejstvovanje. Pogovarjala sva se do poznega večera.

Zadnjikrat sem z njim govoril februarja letos. Stanoval je pri hčerki na Miklošičevi cesti. Ko sem pozvonil in vprašal zanj, sem zvedel, da je odšel na sprehod in naj se zato oglasim naslednjega dne po deseti uri. To je bilo 21. februarja, v petek. Hči me je peljala v njegovo sobo in spet me je takoj spoznal, prisrčno sva se objela. Prebolel je operacijo na roki, bil je živahen in vesel, zatrjeval mi je, da se dobro počuti. Med pogovorom je vzel v roke album slik in dokumentov o boju komunistične partije pred vojno. Ob vsaki sliki je vedel kaj povedati — o stavkah, demonstracijah, spopadih z Orjuno in drugih dogodkih. Spominjal se je izrednih podrobnosti iz svojih govorov v Mirni peči in Železni Kapli, srečanj s Prežihovim Vorancem, Weinbergerjem, Kermavnerjem in drugimi, živimi in mrtvimi. Ure so nama tekle kot minute, na kosilo je pozabil. Prosil me je, naj še ostanem, četudi sem bil pri njem že pet ur.

Preden sem odšel, mi je pokazal kos orumenele lepenke, na katerem je imel napisane naslove svojih sodelavcev iz leta 1920—1923. Tudi moje ime sem našel. Bil sem ginjen. Vprašal sem ga tudi, če bo šel na proslavo 50-obletnice ZKJ v Ljubljani. Odgovoril je, da bo šel, če ga bodo povabili.

Sam me je spremil do vrat, poslovila sva se in za slovo me je objel ter poljubil, me povabil, naj se še oglasim pri njem, če pridem kaj v Ljubljano.

To so bile zadnje besede, ki sem jih slišal iz njegovih ust. Za njegovo smrt sem zvedel prepozno, da bi ga lahko spremil na zadnji poti. Naj mu bodo te napisane besede v slovo in zahvalo za vse, kar je naredil za naše ljudstvo, za socializem.

FRANC JERELE

Imeli smo ljudi

Helena Volk

Dne 8. februarja smo na pokopališču v vasi Suhorje v Brkinih pokopali 85-letno Heleno Volk, po domače Jagodnikovo mamo. Poznalo jo je mnogo ljudi, saj je bila vedno vsakomur pripravljena pomagati, če je pomoč potrebovala. Že leta 1941 so se pri njej oglasili prvi aktivisti in partizani Brkinske čete. Aprila 1942 so ji fašisti zažgali gospodarsko poslopje, toda to je ni zlomilo. Po splošni vstaji na Primorskem se je tudi njeno delovanje za osvoboditev razširilo. Na njenem domu so se križale kurirske poti, posebno dobro pa so jo poznali borci 5. bataljona Vojske državne varnosti in Istrskega odreda. Vsi ti so se mnogokrat ob njenem toplem ognjišču ogreli in okrepčali. Pri partizanih je imela tri sinove.

Po osvoboditvi je bila članica raznih organizacij in odborov, kljub starosti je povsod poprijela za delo. Ko so jo pokopavali, je bilo slabo vreme, toda kljub temu jo je na zadnjo pot spremila skoraj vsa vas in tudi od drugod so prišli mnogi.

J. F. P.

Franc Ožbolt

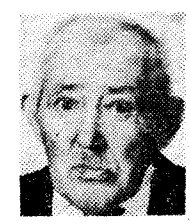

Trdo in neizprosno je bilo njegovo življenje v 81. letih. Pokopali so ga 8. marca na pokopališču v Kočevju.

Rodil se je leta 1888 v Loknarjih pri Čabru. V družini je bilo šest otrok. Star 14 let je odšel s starejšimi delavci v hrvaške gozdove in opravljal delo kolilbarja, pomagal v kuhinji in prinašal vodo delavcem. Ko je izpolnil 17 let je odšel za očetom v ZDA, katere je prehodil od Atlantskega do Tihega oceana. Delal je razna dela. V Kanassas Cytu je bil delovodja v mesni industriji. V rudniku ga je za štiri dni zasulo in je osivel. V letu 1918 so ga mobilizirali v vojsko. Enota, v kateri je bil, se je pripravljala, da odide na bojišče v Evropo. Vojna pa se je končala in mu ni bilo treba na bojišče.

Leta 1919 se je po 16. letih življenja v ZDA vrnil v domovino in se poročil z Marijo Benčina iz Travnika v Loškem potoku. Z ženo sta vzela v najem večje posestvo v Kočarjih pri Mozlju leta 1920. Čez dve leti je kupil v Črnem potoku pri Kočevju hišo in malo zemlje. V zakonu se je rodil sin France, Jože in hčerka Sonja. V medvojnih letih je delal ves čas po gozdovih Kočevske, Hrvatske in trikrat je odšel na delo v gozdove Francije.

Ves čas je bil član naprednih delavskih organizacij tako v ZDA, Jugoslaviji in Franciji. Na njegovem domu v Črnem potoku so v predvojnih letih delale organizacije Slovencev, ki so se borili proti nemškim fašistom na Kočevskem. Leta 1941 se je vsa družina vključila v OF. Italijani so že 11. maja 1942 požgali njegov dom in vso imovino zaplenili. Vsa družina je odšla v partizane. Sin Jože je 12. decembra 1942 padel pri Metliki kot borec Cankarjeve brigade. Sin France je nosilec spomenice 1941. V boju je sodelovala vsa družina do osvoboditve. V povojnih letih je bil ves čas aktiven član naših organizacij in delavec za obnovo Kočevske.

Janez Potočnik

V Cerknici smo pred kratkim pokopali Janeza Potočnika, preminulega po kratki in mučni bolezni. Komaj 42 let je dopolnil pa je sredi največjega delovnega elana omagal in zapustil štiričlansko nepreskrbljeno družino. Številna udeležba na pogrebu je pokazala kako priljubljen je bil med ljudmi.

Kot član številne delavske družine je že v otroštvu okusil grenki kruh zatiranih in se je moral boriti za življenjski obstanek.

Bil je še nedorasel mladenič, ko se je začel narodnoosvobodilni boj. Toda vedel je kje je njegovo mesto. V letu 1943 se je priključil partizanom.

V NOV je bil ves čas mitraljezec in je neusmiljeno bil po sovražniku, kot pripadnik VDV brigade pa se je izkazal v borbi proti domačim izdajalcem.

Zelo dobro se spominjam, ko je po celonočnem pohodu lezel v čepovanske strmine, opremljen z mitraljezom, municijo in težkim nahrbtnikom, toda poln optimizma in z nasmehom na licu. Drugič sva se srečala po osvoboditvi v Ljubljani, ko je žarel od sreče ter ob vriskanju in partizanskih pesmih oživljal spomine na minule vojne dni.

Tak, vesel in nasmejan, tovariš tovarišu in človek človeku je bil vse do prerane smrti.

Grobovi vsak dan recitijo partizanske vrste. Ali ni bilo dovolj krvnega davka v času NOB? Zakaj umirajo razmeroma mladi ljudje, ki so si komaj ustvarili družinsko ognjišče? — Vse to je le zakonita krutost kot posledica medvojnih in povojnih naporov!

Vsak izmed nas je le delček tkiva v mozaiku veličastnega narodnoosvobodilnega boja, ki bo živel tudi potem, ko bodo zbledele črke na nagrobnih kamnih posameznih partizanov.

Cenili smo njegov prispevek k izgradnji nove socialistične družbe in zato nam bo ostal v trajnem spominu.

T. K.

Guharjeva mama

V torek, 18. marca, so v Gorjah pri Bledu pokopali v visoki starosti 79 let Guharjevo mamo iz Podhoma.

Jerca Vogelnik, Guharjeva, je bila tiste vrste dobrih kmečkih ženic, ki so imele za partizane vrata vedno na stežaj odprta, v kuhinji pa vedno pripravljena jedila za lačne borce. Pri njej so se oglašali terenci, borci z Mežaklje in Pokljuke, kurirji, ki so prenašali pošto s Karavank preko Podhoma na Pokljuko in drugi borci, ki jih je po vodila skozi Podhom.

Kot priznanje za sodelovanje v NOV je bila odlikovana z redom zasluge za narod. Naj ji bo lahka domača zemlja.

JOŽE VIDIC

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.
- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih nestih v Jugoslaviji.

GOSTINSKO PODJETJE

„Zvezda"

Murska Sobota, Titova 10

gostišče, Lendavska 39.

nudi cenjenim gostom topla in hladna jedila, ter priznane in najboljše pijače — tujske sobe.

Vsem, ki potrebujejo miru in zdravja priporočamo obisk Moravskih Toplic v bližini Murske Sobote.

EN MESEC V MORAVCIH - LETO DNI ZDRAVJA!

INVALIDI — BORCI! Ko se odločate, kam letos na zdravljenje, pridite v Moravce. Spoznali boste, da ste se odločili prav.

majsko žrebanje vezanih vlog

KREDITNA BANKA CELJE

NAGRADE:
Avto Zastava 750,
20 potovanj v Holandijo
in še 130 praktičnih dobitkov

VLOGE SPREJEMAJO:
Kreditna banka Celje — Osrednja enota

PODRUŽNICE
Celjska mestna hranilnica Celje, Slovenj Gradec, Velenje in Slovenska Bistrica

EKSPOZITURE:

Žalec
Mozirje
Šoštanj
Dravograd
Prevalje
Radlje ob Dravi
Šentjur pri Celju
Brežice
Laško
Ravne na Koroškem
Slovenske Konjice
Rogaška Slatina
Šmarje pri Jelšah
Mežica
Sevnica

in vse pošte na območju Kreditne banke Celje

KREDITNA BANKA CELJE

Dobro je, če veste...

● ZDRAVNIKI V ŠTEVILNIH AMERIŠKIH KRAJIH SE POGOSTO SPOPADAJO Z NEKO SKRIVNOSTNO BOLEZNIJO. Bolnike muči hud glavobol. Poleg tega ne prenašajo goste hrane. V hujših primerih čutijo močan pritisk in neprijetne motnje v delovanju ledvic. V nobenem teh primerov ni bilo mogoče odkriti patoloških (bolezenskih) povzročiteljev motenj in pritiska. Bolniki so uživali — po sestavi in kaloričnosti — prvovrstno hrano. Naposled so le ugotovili, da vsebuje hrana prizadetih preveč vitaminov, dva do trikrat več vitamina A in šest do desetkrat več vitamina D, kot je potrebno. Preobilica teh vitaminov povzroča resne motnje v organizmu. Tudi najbolj zdrava hrana je lahko strupena. Nedolžna cvetača vsebuje tiocianat, ki lahko povzroči golšavost, v krompirju pa je strup solanin (strupen alkaloid), nevaren za živčn sestav. Zdravniki so spoznali, da utegne prehudo koncentrirana (zgoščena) in pretirano kakovostna hrana prav tako ogroziti zdravje kako hrana, ki jo uživa človek v prevelikih količinah.

● ALI SO NAŠLI USPEŠNO SREDSTVO ZA ZDRAVLJENE RAKAVIH BOLNIKOV? Nekateri ameriški univerzitetni profesorji-zdravniki, trdijo, da utegne čaj iz neke trnaste zimzelene rastline, ki so ga uživali že ameriški staroselci pospešiti zdravljenje rakavih obolenj. Nekaterim bolnikom, ki so nedvomno imeli raka, so dajali konec lanskega leta ta čaj. Kmalu so ugotovili »začetna znamenja o ugodnem delovanju čaja. »Nedvomno lahko trdimo,« je zagotovil neki zdravnik, »da ta čaj ni strupen in da bomo, če bo njegova uporaba uspešna, dobili prvo nestrupeno zdravilo zoper rakav obolenja. »Ta čaj vsebuje neko snov ki lahko doseže »kisikovo blokado« celic in prepreči njihovo nadaljnje razširjanje oziroma njihovo nadaljnji rast. Ta rastlina, znana kot kreozotni grm, uspeva v puščavah ameriškega jugozahoda. Indijanci so jo uporabljali kot vsesplošno zdravilo.

● ZELENA. Že star Egipčani, Grki in Rimljani so močno cenili krotovičasti debeli koren zelene kot okusno živilo in koristno zdravilno sredstvo. Koren vsebuje poleg drugega tudi eterično olje, kakih 6 % uporabljivega ogljikovega vodika, precéj rudninskih snovi alkalnega (lužnega) značaja in vitamina B,. Ljudje ga radi uživajo, ker ima prijetno aromo in ker je prijetnega okusa. V ljudskem zdravstvu se uporablja zelena (koren in listje) kot zdravilo za dihalne organe, mokrila, prebavila itd.

● HRUP NE ŠKODUJE SAMO SLUŠNIM ORGANOM MARVEČ CELOTNEMU ORGANIZMU. Delavci na delovnih mestih, kjer je silen hrup, imajo — antifone: z njimi se zavarujejo zoper škodljive posledice hrupa. Antifon je posebna gumena naprava, narejena iz morske gobe in umetne snovi. Le-ta se namesti na ušesnice ter tako nameščena ščiti slušne organe in živčni sestav. V uporabi so tudi notranji antifoni, ki se izdelujejo iz posebnega voska in se devajo v vnanji sluhovod

Kurirčkova pošta

Letos bodo slovenski pionirji že šesto leto sodelovali v Kurirčkovi pošti, in z njo poslali tovarišu Titu dobre želje za rojstni dan. Kurirčkova pošta se bo letos začela 7 aprila ob 10. uri in sicer:

— na progi Š v Lenartu
— na progi TV v Travi
— na progi K v Velenju
— na progi G v Žireh in
— na progi P v Kopru

Iz teh krajev bodo ponesli pionirji kurirčkovo torbo po približno 400 km dolgih progah skozi številna mesta, trge, vasi in zaselke. Kurirčkova pošta po prišla v Ljubljano 21. maja ob 11. uri.

● **Kateri del priprav odpade na odrasle, na organizacije ZB in ZPM?**

— določiti glavno smer Kurirčkove pošte v domači občini (ampak samo smer!)
— določiti mejne prehode med posameznimi odredi
— skrbeti za tesno sodelovanje med organizacijami, ki sodelujejo pri Kurirčkovi pošti, tesno sodelovanje med šolskimi vodstvi kot tudi sodelovanje med pionirskimi odredi
— skrbeti za zadostna finančna sredstva, ker so tudi ta potrebna
— spremljati prenašanje Kurirčkove pošte na območju in določiti, iz katerega pionirskega odreda bo odšel zastopnik na končno predajo v Ljubljano.

● **Kako naj bi potekale priprave pionirjev?**

Prav bi bilo, če bi sleherno vodstvo pionirskega odreda skupaj s svojim mentorjem ali starešinskim svetom izdelalo predlog o pripravah in izvedbi akcije in ga dalo v razpravo in dopolnitev pionirskim razrednim skupnostim. Tak predlog bi moral vsebovati vsaj:

— določitev območja, kjer bo šla Kurirčkova pošta (sovražno ozemlje, svobodno ozemlje, javke)
— vprašanje, kateri pionirji v odredu naj bi nosil Kurirčkovo torbo in kdo naj bi bil še v spremstvu
— predlog prireditev, srečanj z borci, obiskov partizanskih mater skupno s predlogom o izvajalcih.

V sezname nalog, ki naj jih opravi pionirski odred, pa sodi še naslednje: republiški odbor za izvedbo Kurirčkove pošte postavlja vsem pionirjem naslednji dve nalogi:

— Razmislite in opišite kateri dogodek v NOB v domačem kraju, s katerim ste se na kakršenkoli način seznanili, vas je najbolj pretresel, se vam je zdel najbolj žalosten, veličasten, junaški!
— Prisluhnite in napišite, katero partizansko pesem ljudje v vašem kraju najrajši pojo!

Na prvo vprašanje naj odgovorijo pionirji v obliki sestavka, na drugo pa tako, da navedejo naslov partizanske pesmi. Najboljši sestavek in najbolj številen odgovor na drugo vprašanje v vsakem pionirskem odredu bodo vložili v kurirčkovo torbo. Najboljša spisa iz vsake proge pa bo nagradilo uredništvo »TV 15« in spise tudi objavilo!

● **Kaj bo v kurirčkovi torbi?**

V torbi bo čestitka za tovariša Tita, ki jo naj pionirji preberejo na vseh prireditvah, ki so jih pripravili ob tej priložnosti. Kot potrditev, da so čestitko res prebrali in da jo tudi pošiljajo tovarišu Titu, se naj predsednik odreda podpiše na priloženi list papirja.

Na zemljevid, ki bo tudi v torbi, bodo pionirji vrisovali prehojeno pot, vrisali bodo svoj kraj, pa če je še tako majhen in naznačili prehojeno pot.

Svoje vtise doživetja bodo pionirji vpisali v dnevnik. Vsak kurir, ki je pošto nosil, bo dnevnik izpolnil.

Prav tako bodo v torbi vsi sestavki in odgovori na postavljeno vprašanje. Če bodo pionirji ugotovili, da je torba že prepolna, bodo sestavke vtaknili v večjo ovojnico in jih vnaprej poslali na naslov Zveze mladine Slovenije.

● **In kakšne so naloge pionirjev — kurirjev?**

Kratko in jasno: torbo morajo varno prenašati, se častno obnašati in ne pozabiti gesla, ker brez tega ni predaje Kurirčkove torbe!

Pripravljalni odbor

V Beli krajini, deželi zlatih src

Nadaljevanje z 2. strani

likšne žrtve so bile potrebne za to, da danes živimo v svobodi, ki je pogoj za dostojanstveno in ustvarjalno življenje.«

Srečno pot, pionirji!

Po končanem partizanskem mitingu, v katerem sta sodelovala tudi znana dramska umetnica Vladoša Simčičeva-Tiranova in godba na pihala iz Metlike, je delegacija pionirjev položila venec pred spomenik padlim borcem Štirinajste. Po partizanskem golažu, ki so ga za pionirje in druge udeležence pripravili kuharji garnizije iz Novega mesta, je bil zbor divizije. Po raportu pionirja — komandanta, je Franc Leskovšek-Luka pionirjem izročil prapor in dnevnik, v katerega bodo zapisovali svoja doživetja. Divizija je bila nared in ob veseli koračnici se je 80 pionirjev odpravilo proti Drašičem... Spremljale so jih najboljše želje borcev Štirinajste, želje, da bi po svojih najboljših močeh varovali pridobitve narodnoosvobodilnega boja, socialistične samoupravne družbe, jo ustvarjalno razvijali, prispevali k napredku in bili pripravljeni tudi na žrtve, če bi bilo potrebno.

In zadonela je pesem Štirinajste

Na Suhorju pa so ostali borci Štirinajste, da si stisnejo roke in se spomnijo na dni, ko so se med prijaznimi in gostoljubnimi Belokranjci pripravljali na pohod. Res je škoda, da tistih osemdeset pionirjev, ki so se odpravili proti Drašičem, niso bili priče tega skromnega, nepozabnega srečanja bivših borcev Štirinajste! Trije narodni heroji so bili med njimi: Franc Leskošek-Luka, Tone Vidmar-Luka in Jože Boldan-Silni. Pa tovariš Cure... Opazovala sem ga, ko se je tovarišica Nada Majcen — leta 1944 skojevka — v kratkem nagovoru spominjala Belokranjcev in tistih dni. Temu na videz grobemu in vedno nasmejanemu bivšemu intendantu Štirinajste so se orosile oči. Še in še bi lahko zapisovala utrinke s tega srečanja. Žal mi je bilo le, da mladi ki bodo po poteh Štirinajste nadaljevali tradicije tega enkratnega časa, niso bili tu, da bi skupaj z njimi zapeli himno Štirinajste, da bi lahko o tem srečanju in o teh ljudeh pripovedovali...

MILENA ŠTRAJNAR

Politični razgledi

Moskovski pogled na Zahod

Zahodnonemški kancler Kurt Georg Kleisinger je bil neprijetno presenečen, ko je nekaj dni po tistem, ko so v Zahodnem Berlinu kljub sovjetskim in predvsem vzhodnonemškim protestom izvolili novega predsednika ZRN dr. Gustava Heinemanna, ko je torej nekaj dni po tistem sovjetski veleposlanik v Bonnu Semjon Konstantinovič Carapkin spet prosil za sprejem.

Bržkone še noben kancler ni bil tako presenečen ob obisku sovjetskega veleposlanika, kot je bil osupel Kiesinger. Veleposlanik Carapkin je prišel k njemu samo zato, da bi obvestil vlado ZR Nemčije o »grožnji kitajskega nacionalizma, ki je čedalje večja v Aziji«. Carapkin je bil pri Kiesingerju nenavadno dolgo: debelo uro. Med tem mu je razkazoval zemljevide, prebiral brzojavke, kazal fotografije in pojasnjeval, kako je v obmejnem spopadu na reki Usuri padlo enaintrideset sovjetskih graničarjev. Povedal je tudi, da so Filipini, Burma, Siam, Indonezija in še marsikakšna azijska država zaskrbljeni zaradi narščajoče kitajske napadalnosti. Vlada Zveze sovjetskih socialističnih republik je hotela, da je vlada Zvezne republike Nemčije neposredno obveščena o tem.

Presenečenje je bilo res veliko. Zlasti še, ker je komaj pred nekaj dnevi minila manjša berlinska kriza, nad katero je Carapkin zelo ostro govoril Kiesingerju. Zdaj pa je govoril: »Želim, da veste, da Kitajci streljajo na naše graničarje, in da delite nemir, ki ga takšno divjanje povzroča v vsem omikanem svetu...

Neki sovjetski diplomat v Parizu je bil zelo ogorčen zaradi izjav francoskega zunanjega ministra Michela Debréja: »Gospod Michel Debré je pred dnevi izjavil, da je Kitajska daleč in da je Berlin blizu. Gospod Debré se moti: Kitajska je dosti bliže, kot si misli.«

Tedaj, ko je bil Carapkin pri Kiesingerju, je bil sovjetski veleposlanik v Parizu Valerijan Zorin na francoskem zunanjem ministrstvu, njuni diplomatski kolegi v Bruslju, Haagu, Tokiu in Washingtonu so imeli iste opravke: informirali so Zahod, kaj počenja Kitajska, opozarjali so zahodne voditelje, v kolikšni nevarnosti je »ves omikani svet«.

Kitajsko-sovjetski spor, o katerem smo že nekaj pisali prejšnji teden, se zaostruje in ob tej priložnosti mnogi opozarjajo na že stara nasprotja, ki so se odločneje pokazala na bandunški konferenci pred dvajsetimi leti, kamor azijske države niso dopustile Sovjetske zveze. Med konferenco so mnogi delegati napadli sovjetsko dominacijo v Aziji, Nehru se je trudil, da bi zavračal napade, Ču En Laj pa se je le zadovoljno smehljal.

Dandanes, ko so se izjalovili moskovski upi, da »kulturna revolucija« prinese poraz kitajskemu vodstvu, so kitajski napadi zelo ostri in nedvoumni: »Klika sovjetskih revizionističnih izrodkov je sestavljena iz samih novih carjev. Ta klika po svoji mili volji neusmiljeno pleni, divje pritiska na nekatere države srednje Evrope in je šla celo tako daleč, da je z nekaj sto tisoč vojaki zasedla Češkoslovaško. V svoje vplivno področje je zajela prostrana področja vzhodne Evrope, da bi si zagotovila kolonialni imperij carističnega tipa. Podobno je njeno početje v Aziji. Za svoja ima ozemlja, ki so jih zasedli carji in steguje kremplje po ozemljih, ki jih niti carji niso zasedli... Naj bo število ljudi, ki bi jih lahko poslali, še tolikšno, naj si dobite še takšne zaveznike, odločno, korenito, v celoti in popolnoma vas bomo uničili. Sedemsto milijonov Kitajcev, ki so oboroženi z mislimi Mao Ce Tunga, je nepremagljivih. Dol z novimi carji! Dol s sovjetskim revizionističnim socialimperializmom!«

Odločilna vloga vojske in njenega voditelja Lin Piaoja v »kulturni revoluciji«, krepitev kitajske atomske oborožitve, zbiranje sil ob kitajsko-sovjetski meji in zadnji spopadi, vse to navdaja sovjetsko vodstvo s strahom pred »rumeno nevarnostjo«, na katero je opozarjala že Nemčija kajzerja Viljema II. in s katero je moskovski veliki vojvoda v Tamerlanovih časih strašil evropske vladarje. Vendar ne gre za rasno, marveč za politično razliko.

Silno dolga kitajsko-sovjetska meja je praktično odprta, čeprav so ob njej številne sovjetske divizije. Premalo je vojakov, da bi lahko zaprli mejo ter preprečili sabotažne akcije, incidente in prebege. Zato hoče Moskva opozoriti Zahod na kitajsko nevarnost, dobiti od Zahoda jamstva, da je na njeni strani — zakaj potem bi lahko potegnila v Azijo velik del tistih divizij, ki jih ima dandanes na meji z Zahodom, predvsem na meji z ZR Nemčijo.

S tega vidika so obiski sovjetskih veleposlanikov v zahodnih prestolnicah dosti bolj razumljivi in manj presenetljivi.

Streli ob prekopu

Izrael že nekaj časa nima opraviti samo z dušenjem akcij palestinskega osvobodilnega gibanja in arabskih komandosov. Ob Sueškem prekopu, kjer sta si sovražnika najbližja, že nekaj časa sistematično streljajo drug na drugega: v enem takšnih spopadov je bil ubit načelnik generalštaba Riad, človek, ki so ga že nekaj časa imeli za »drugega« v ZAR.

Egipčani niso tajili, da so sami začeli streljati čez prekop. Zakaj? Ker Izrael na drugi strani z buldožerji utrjuje svoje položaje, ker je že sama navzočnost izraelske vojske na drugi strani prekopa zanje agresija. (Po resoluciji Varnostnega sveta OZN bi se morala izraelska vojska umakniti.)

Poznavalci pravijo, da Egipt še ni pripravljen za odločilnejši spopad z Izraelom. (Nekateri pripominjajo, da se v prihodnje Egipt ne bo več bojeval za ves arabski svet, marveč samo zase, češ da se je doslej tolkel, Sirija in Irak sta ga pa mirno gledala.) Vojaki še niso dovolj izurjeni, piloti se še niso dovolj izšolali v SZ, morala še ni dovolj visoka. Zato pridejo takšni spopadi čez Sueški prekop prav: ko je padel načelnik generalštaba, so lahko egiptovski vojaki s ponosom ugotovili, da je njihov poveljnik tako rekoč na frontni črti. S streljanjem na izraelske položaje onstran prekopa se vojski dviga morala, pripravlja se na možnost novega spopada, ki jo baje tudi težko pričakuje, zakaj rada bi se oddolžila za sramoto, ki jo je doživela ob junijskem porazu.

Takšno netenje isker tudi varuje notranji položaj v ZAR: ljudje ne bodo izgubili zaupanja v vojsko, torej tudi ne v arabsko stvar in naposled jim ne bodo rojile po glavi nemirne, prevratniške misli.

Konec koncev ostrejši spopadi med egiptovsko in izraelsko vojsko opozarjajo štiri velesile tudi na to, da se morajo čimprej dokončno sporazumeti o rešitvi krize na Bližnjem vzhodu.

STANE IVANC

Okrogle in oglate

● PLES ZA ŽULJIH . Na sestanku ministrskega sveta zahodnoevropske skupnosti je prišlo do ostrih razprtij in žolčnih besed, zlasti še med zastopnikoma Francije in Velike Britanije. Neki angleški člankar je vso zadevo takole ponazoril: »Sestanek je bil podoben plesu, ki ga plesalci izrabljajo, da stopajo drug drugemu na žulje . .«

● ZLATA SREDA JE SE NAJBOLJŠA . . . Neki francoski člankar je dejal, ko je obravnaval vprašanje miru in reda v tem letu: »Svetu grozita dve nevarnosti — prevelik red in prevelik nered . .«

● NOVI RACUNSKI IZSLEDKI . . . Po beograjski »Politiki« posnemamo: Na sestanku mestnega komiteja, na katerem so obravnavali združenje (tako imenovano »integriranje«) beograjskih podjetij, je dejal Čedo Jelinić, direktor Blagovnih hiš (»Robnih kuća«) Beograd: »V združevanju ni nikakršnega uspeha, če je dva in dva štiri, pač pa, če je dva in dva pet ali šest . . .« Direktor je hotel povedati, da nihče ničesar ne pridobi, če pride do navadnega seštetja oziroma združitve podjetij ter ostane proizvodnja enaka. Nekdo izmed navzočih mu je segel v besedo »Pri trgovcih in natakarjih je prav gotovo tako!«

● ALTRUIZEM (nesebična ljubezen do drugega) . . Časnik »Vesti« iz Titovega Užica je objavil tole zgodbico: Sanitarni nadzorniki so pregledali gostilno Milana Ristovića na Partizanskih vodah in so našli vse v najlepšem redu . . No ne nekaj je le bilo narobe! Na kuhinjskem štedilniku so se v loncu kuhale — rjuhe . . . »Zakaj počenjate to? so vprašali Ristovića, »Kje pa da jih kuham?« jih je zavrnil. Ko je plačal kazen, jih je, koj ko so odšli, takole opravičil: »Naj bo, to ni kdove koliko . . . Saj niso že od lanskega 1. maja bili tukaj. Ljudje morajo vendar zaslužiti kakšno dnevnico!« — Saj dnevnice naposled ne plača Ristović, marveč potrošnik!

● POSTAVIL SE JE . . Safet Isović, priljubljeni pevec narodnih pesmi, se je mudil s svojo soprogo kot turist na festivalu italijanske popevke v Sanremu. Nekega večera je naročil za skupino naših ljudi dve steklenici šampanjca. »Sampanjc je zelo drag, steklenica stane 9.000 lir!« ga je diskretno opozori natakar. »Morebiti bo predrago« Isović pa je natakarja zavrnil: »Če je tako, tedaj prinesite tri steklenice!« Zakaj ne? Saj je narod tako darežljiv!

● OTIPLJIV DOKAZ LJUBEZNI . . . Neka mlada Škotinja je vztrajno zahtevala, naj ji njen zaročenec Thomsinson dokaže, da je prav zares ljubi. Ko sta šla mimo nekega visokega drevesa, mu je zdajci velela, naj spleza na drevo in tako dokaže svojo ljubezen. Thomsinson, zaljubljen, do ušes, je ustregel njeni želji in pri priči splezal na drevo Tedajci se je veja, na katero je spleza, zlomila. Možakar je strmogla navzdol in priletel naravnost na svojo — izvoljenko ter ji polomil nekoliko kosti. Zaročenec tehta namreč — 110 kg

ZNAMENITI POLJSKI PIANIST PADERWVSK IN UČENKA. Paderwvski je velel neki učenki naj zaigra Schubertovo sonato Mojster ji je razložil, da je skladatelj, ko je komponiral to sonato, mislil na neko ljubljeno ženo. Učenka je začela igrati. Slavni pianist jo je že po prvih odigranih akordih, zgrabil za roko: »Nehajte, nehajte! Povedal sem vam, da je mislil skladatelj na ljubico, vi pa igrate tako kakor da je mislil na taščo!«

● REKEL JE

. . . neki politik drugemu: »Če bo šlo tako naprej, bo prihodnja vojna izbruhnila zaradi razorožitve.«

. . . šef očetovsko novemu uradniku: »Seveda nimam nič proti, da hodite po mojih stopinjah, ampak prosim šele potem, ko bom stopil z njih.«

. . . oficir rekrutu: »Med prednostmi, ki jih ima poklicni vojak, je tudi ta: nikoli ga ni strah, da bi ga vpoklicali kot rezervista.«

. . . ženska pri gledališki blagajni: »Je to tista drama, ki jo kritiki hvalijo — ali pa je dobra?«

. . . moški prijatelju, ki občuduje njegovo imenitno skrinjo z radijskim in TV sprejemnikom: »Da, obroki so tudi visokofrekvenčni.«

. . . psihoterapevt pacientu: »Imeli ste zelo srečno mladost in zdaj vas zaradi tega muči kompleks krivde.«

. . . manager v odmoru zrušenemu boksarju: »Zmagal bo on, ampak ti dobiš same velike posnetke na televiziji.«

● LJUDI je mogoče deliti na različne načine. To vemo. Na primer na ljudi in neljudi. Tedaj se je oglasil začudeni rabelj: »In jaz jih delim na glave in na trupe.«

● VREDNOST zlata preizkusimo z zlatom, vrednost žensk z zlatom, vrednost moških pa z ženskami.

● NARODI EVROPE! Varujte svoje dragocene dobrine! — je iz svoje trgovine vzkliknil neki prekupčevalec z orožjem.

● AVTOMOBIL je pri mnogih spremenil način življenja, pri mnogih pa način umiranja.

● PRI NEKATERIH ljudeh je maslo na glavi trajnejše kot v hladilniku.

● ČLOVEK, ki ima hrbtenico, iz testa, nikdar ni brez kruha.

● DOM postane rešilni otok v oceanu sveta. Tega ne ve nihče bolje kot tisti, ki so nasedli.

● IN MORDA bomo v naglici iznašli kako drugačno časovno štetje, da ne bi bili v XX. stoletju.

Konvoj smrti (1)

Poleti 1942 je Hitlerjeva Nemčija okrepila napad na Sovjetsko zvezo. Napadena dežela je bila močno odvisna od zavezniške oskrbe, ki je prihajala na ladjah po arktičnih poteh, na ladjah, ki so jih Nemci uničevali s podmornicami, letali in bojnimi ladjami. Naš podlistek je zgodba o enem izmed teh konvojev — PQ 17 — ki je bil najnesrečnejši: med 35 ladjami, ki so zaplule proti ZSSR, jih je na cilj prispela komaj tretjina. Avtor dokumentarnega podlistka je David Irving, star 32 let, znan kot pisec uspelih knjig »Apokalipsa v Dresdenu« in »Tajna orožja Tretjega rajha«.

Komodor J. C. K. Dowding, poveljnik konvoja PQ 17, in admiral J. C. Tovey, poveljnik britanske mornarice.

Leto 1942

Nemški vojaški uspehi v poletju 1942 so bili presenetljivi na vseh frontah. Množice vojakov in oklopnih vozil so prodrle daleč v Sovjetsko zvezo in Egipt. Skoraj vse angleške oklopne sile — z izjemo nekaj enot — so bile uničene. Nemci so zasedli Tobruk in zajeli 30.000 mož, VIII. angleška armada je bežala. Prve julijske dni je Kairo živel v paniki: na britanskem veleposlaništvu in vojaških poveljstvih so uničevali arhive, velikanske množice beguncev pa so se prerivale na železniški postaji.

V začetku zadnjega tedna v juniju so Nemci začeli veliko poletno ofenzivo v Sovjetski zvezi. Prebili so sovjetske linije in prodirali proti Volgi in Kavkazu. Sovjetska zveza je bila hudo odvisna od pomoči zaveznikov. Pomoč je bilo mogoče pošiljati samo po arktičnih morskih poteh.

V tistem času je britanski parlament razpravljal o nezaupnici vojaškemu vodenju vojne. »Obtoženec« je bil Winston Churchill. V razpravi je 1. julija konservativni poslanec sir Archibald Southby govoril o tem, kako Nemci nenehno uničujejo zavezniške ladje, ki v konvojih plovejo po arktičnih poteh s pomočjo za ZSSR.

»Če bomo zaradi nespametnih povelj, je rekel, »izgubili dobršen del trgovskih ladij, na katerih sloni naš up v zmago, bo naša prihodnost izredno negotova.«

Ravno tiste dni je britanska admiraliteta poslala proti Rusiji enega izmed največjih konvojev. Konvoj PQ 17 ne bi nikdar izplul, če ne bi tako ukazal ministrski predsednik. Toda potrebnih je bilo še nekaj »nespametnih povelj« in dogodila se je ena najhujših nesreč v zgodovini mornarice: Nemci so namreč potopili dve tretjini teh ladij.

> **Američani so se skupaj s svojimi silnimi letali vojaško pogreznili v vietnamsko blato, vsi sovjetski tanki na Češkoslovaškem pa ne morejo potegniti Moskve iz blata političnega Vietnama.«**
>
> **Citat iz italijanskega časnika Giorno**

Glavnina ladjevja

Zmagoslavno poletje 1942 je za Nemčijo prišlo po razočaranjih zimskih bojev, po grenkih mesecih, ko so nemški vojaki obtičali pred vrati Moskve. Tudi v severni Afriki so bile njihove sile v defenzivi. Pozimi so nove vojaške akcije prizadele nemški severni bok v Arktiki, kjer so ZDA zasedle Island. Informacije, ki so prihajale v nemško vrhovno poveljstvo, so napovedovale pomembno angloameriško operacijo na skandinavskem področju in zračni napad na otočje Lofoten je potrdil nemške bojazni.

Adolf Hitler je hotel zmanjšati nevarnost in ukazal je okrepiti obalno obrambo na Norveškem. na njegov ukaz so se najmočnejše mornariške sile zbrale v norveških vodah. Sredi januarja 1942 je nova bojna ladja »Tirpitz« priplula v Trondheim. Z 42.000 tonami ter osmimi 375 milimetrskimi topovi je bil »Tirpitz« nevaren za katerokoli zavezniško bojno ladjo, ki bi se ga lotila. Nekaj tednov po premiku »Tirpitza« so Nemci premaknili na Norveško še nekaj velikih bojnih ladij.

Dvojna naloga, ki je bila tedaj pred britansko mornarico, je še povečala tesnobo njenega vrhovnega poveljnika admirala sira Johna C. Toveya: kako preprečiti tako močnemu nemškemu ladjevju prodor v Atlantik in kako zavarovati plovbo zavezniških konvojev proti Sovjetski zvezi? Tovey je sicer računal s koncentracijo velikih nemških bojnih ladij v norveških vodah in pričakoval je, da bodo napadle konvoje vzhodno od Medvedjega otoka, medtem ko naj bi podmornice in letala napadli vzhodneje od poti konvojev. Zato so naredili načrte za zaščito v Rusijo namenjenih konvojev.

Nemško mornariško poveljstvo je sklenilo, da samo navzočnost nemških ladjih v norveških vodah ni zadostna, če naj bi pregnali zavezniške ladje. Zato so se odločili, da »Tirpitz« napade prihodnji zavezniški konvoj.

Nekaj po tistem je Hitler razposlal svoj prvi ukaz za operacije zoper zavezniške konvoje, ki so bili namenjeni v Murmansk, češ da »doslej ta promet sploh ni bil dotaknjen«. Mornarica naj bi zbrala druge podmornice na severu, tako da bi letalstvo lahko opravljalo dolge izvidniške polete. Nova težka križarka »Admiral Hipper« je kmalu po tistem izplula iz Nemčije proti Norveški in zasidrala se je s svojimi 14.000 tonami poleg »Tirpitza« v Trondheimu.

Stalin je pritiskal na Churchilla

V prvih aprilskih dneh je prvi pomorski lord admiral sir Dudley Pound opozoril obrambni odbor v vladi, da bi izgube zavezniških konvojev v arktičnih vodah utegnile biti tolikšne, da bi bila nadaljnja pomoč Sovjetski zvezi sprta s sleherno ekonomiko. Toda politični pritisk za pošiljanje novih konvojev je bil vse večji tako v Londonu kot v Washingtonu. 27. aprila je Roosevelt brzojavil Churchillu, ga opomnil na to, kolikšne »nečloveške napore« so storile ZDA, da so poslale okrepitve in pomoč Rusiji. Menil je tudi, da bi bila huda napaka, če bi konvoje ukinili. Tudi Stalin je pritiskal na Churchilla in zahteval od njega »prevzem vseh mogočih ukrepov«, samo da bi pomoč prišla v SZ. »Za našo fronto je to izredno pomembno.«

Ni dvoma, da je bil Hitler prepričan, kako nemška zmaga zavisi od čimvečjega števila uničenih zavezniških ladij. Tako bi bilo mogoče zavreti ofenzivne operacije zaveznikov ali pa jih kar onemogočiti. Sredi aprila je rekel: »Zdaj so najpomembnejši napadi na konvoje, ki so namenjeni v Murmansk.«

V začetku maja so se zbrale sile za ofenzivo, ki jo je ukazal Hitler: nemška mornarica je imela močno bojno ladjo, dve težki križarki, osem torpednih lovcev ter 20 podmornic, razkropljenih ob norveški obali, v Trondheimu, Narviku in Kirkenesu. V drugi polovici meseca je tudi težka križarka »Lützow« (11.000 ton, imenovana »žepna oklepnica«) priplula v norveške vode. Nemško letalstvo je ukrenilo vse potrebno za izpolnitev Hitlerjevega ukaza. V maju so enotam na severnem Norveškem dodelili 12 torpednih letal.

(Nadaljevanje prihodnjič)

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Boreca«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in klišeji ČGP »DELO«, Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, pritličje, p predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

PIŠE: ANA KUCELJ

JANEZOVA ČETA

RIŠE: J. RAVNIK

97. Nekaj dni ni mogel nikamor zaradi zažganih čevljev, potem pa je Janez nekje staknil par velikih in precej ponošenih škarpet. Vendar je postal Mirče veliko bolj previden. Obvestil je Bineta in ta je določil druge javke. Kmalu po tem dogodku so domobranci uprizorili večji pohod na partizane. Skoraj neopaženo so prišli v bližino Vrha. Ana je pritekla v gasilski dom in rekla, da se morajo fantje umakniti. Tudi ona je šla z njimi proti kurirski točki, ki je bila v zapuščeni hiši pod Zavrhom. Obvestili so kurirje, da se bližajo beli, in vsi skupaj so se umaknili v gozd.

98. Res so bili izdajalci namenjeni prav h kurirjem, ker so jim bili že dolgo trn v peti. Našli so prazno hišo, a na ognjišču je bila še žerjavica. Ko so se vračali, so ustrahovali stanovalce v gasilskem domu, jim vse premetali in razbili. Grozili so, da bodo ustrelili vsakogar, ki bo sodeloval s partizani. Od tistega dne si fantje niso več upali spati doma. Ana pa se je umaknila k teti v sosedno občino. Tam jo je nekdo spoznal in sporočil to domobrancem. Prišli so jo iskat in jo skupaj s štirimi drugimi aktivistkami odpeljali iz vasi, a nihče ni mogel zvedeti, kje so jih ustrelili.

99. Janeza je silno jezilo, če je bil kak novopečen partizan nezaupljiv do njega in bratov ali do prijatelja Draga. Tak je bil kurir Dane. Z Dragom sta ga sklenila osmešiti. Na ozko gaz sta postavila rogovilo, zraven nje pa dva hloda. V mesečini se je vse skupaj videlo kot strojnica in ob njej dva ležeča človeka. Dane je odšel na običajno kurirsko pot, a se je kmalu vrnil. Povedal je, da je naletel na zasedo. Janez se mu je ponudil za spremljevalca. Ko sta se oprezno približala zasedi, je Janez takoj ugotovil, kaj leži na stezi. Dane ga je prosil, naj tega ne pove drugim.